

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ'

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 14 ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΡΙΟΥ 1912

ΑΡΙΘΜΟΣ 462

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

CHARLES BAUDELAIRE. 'Από τὰ «Μικρὰ ποιήματα σὲ πρόζα». XXXVII. Χαρίσματα τοῦ Φεγγαριοῦ μετάφρ. 'Εσπερος).

ΤΑ ΔΕΚΑΧΡΟΝΑ τοῦ «Νουμά».

A. E. Κουβέντες. Παιδιακήσια χαρὰ καὶ λύπη

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΑ. Στὴ μονησιά μου.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ. Ὁ προοιπολογισμός.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ. Πολιτικὴ 'Επ.θεώρηση.

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ. Intérieur.

A. ΤΡΑΝΟΣ. Φιλελεύθεροι (Γ').

• • • 'Εκπαιδευτικὸς Ὀμιλος.

ΨΥΧΑΡΗΣ. Πεζὰ τραγούδια.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΠΕΖΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

A.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

'Ο χειμώνας! Ὁ χειμώνας! Νά τος, νά τος ποὺ ζυγώνει. Πάει ποὺ πάει τὸ καλοκαίρι. Πάει ὁ ἥλιος. Πάνε τὰ λουλούδια. Πάνε τὰ μπάνια. Οἱ περὶπατοι πάνε, πάνε οἱ μακρινὲς οἱ κουβέντες μετὴν ἀγαπημένην στὶς ἀκρογιαλιές.

Φυσᾷ ἕνας ἀνεμος μπούζι. Πέφτουνε τὰ φύλλα... Τί καλά! Θάψῃσω τὴν ἐξοχή, νὰ γυρίσω στὴ χώρα. Θὰ καθίσω κοντὰ στὴ σόμπα, στὴς λάμπας μου τὸ φῶς, ξεφυλλίζοντας κανένα βιβλίον καινούργιον, μυρίζοντας τοῦ φρέσκου τοῦ τύπου τὴ μυρωδιά, ἐνῶ στὴν τζέπη μου κάπου θὰ σιγοχαδέσω τὸ ραβασάκι τῆς μονάκριβης ποὺ θερμὰ με προσμένει τὴν ἀβριανή, στὸ καμαράκι τῆς τὸ ζεστό.

Κεριακὴ, 15 τοῦ Ἁγ. Δημήτριου, 1911.

B.

ΣΑΝ ΤΟ ΚΙΤΡΟ

'Εσὺ σὰν τὸ κίτρο μυρίζεις. 'Εσὺ τὰ κίτρα μοῦ θυμίζεις ποὺ μοσκοβολοῦνε στοὺς κάμπους τῆς Χιόης. Κι ὡστόσο δὲν τὰ ξέρεις τὰ κίτρα τῆς πατρίδας.

'Εσὺ ἐκεῖ κάτω δὲν πηγες, κόρη μου ἀγαπημένη. Σ' ἔφερα μέσα μου ἐγὼ ἀπὸ τὸν τόπο τὸ μακρινό, ποὺ τὸ πόδι σου δὲν τὸ πάτησε ποτέ σου, κι ἀπ' ὅπου βαστάς τὴ γλυκειά σου τὴν ἀγρία μυρωδιά, ποὺ στῆς Δύσης τὰ λιμέρια ξυπάζει καὶ μεθᾶ, σὰν τὴν πρωτότυπη, τὴν ἀπόμακρη, τὴ μεγαλογέννητή σου τὴν ποίηση.

Δεφτέρου, 16 τοῦ Ἁγ. Δημήτριου, 1911.

Γ.

ΣΤΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙ

Σὲ κοίταζα, παιδάκι μου ἀπαλό, καὶ κουβεντιά-ζαμε μαζί στὸ ἤσυχο μου τὸ σπουδαστήρι, ἔπου σοῦ ἀρέσει νὰ θεωρᾷς δλόγουρά σου τὰ ξύλινα τὰ ῥάφια, φορτωμένα βιβλία, ποὺ ἀνεβαινοῦνε ἴσια μετὸ ταβάνι. Ἔχουμε τὰ ἴδια γούστα κ' οἱ δύο, ἀγαποῦμε κ' οἱ δύο μας τὰ βιβλία. Εἶναι ἴσως γιὰ τὸν πατέρα ἢ μεγαλύτερη χαρὰ, νὰ βλέπῃ στὴν κόρη του ἀπα-ράλλαχτο καὶ συνάμα μεταμορφωμένο, τὸν ἐαυτό του.

'Ἐτσι καὶ σὺ, μικρὴ μου, συχνά, χωρὶς νὰ τὸ κάμῃς πύτηδες, σὰν τὸ μαϊμουδάκι τὴ μαϊμού, θυμίζεις τὸν πατέρα, μόνον ποὺ στὰ κινήματά του, στὸ νοῦ του, στοὺς πόθους του ἔδωσες καινούργια, δική σου μορφή. Τὴν ποίησή του—ἂν ἔχει ποίηση τὴν ἑκαμὲς μουσική, βιολί τὸ χαρτί του, τὴν πέννα τοῦ δοξάρι.

Γιὰ τοῦτο, μιὰ μέρα, σὰ μείνῃ ἔρημο τὸ σπου-δαστήρι, ἀφοῦ ἀδειάσουνε τὰ ῥάφια καὶ φύγουνε κάτω μακριὰ τὰ βιβλία τῆς ἐπιστήμης ἢ τῆς φιλο-λογίας, θὰ βάλῃς ἄλλα ἐσὺ, θὰ βάλῃς ἔπερες, σονάτες, συμφωνίες. Θαλλάξῃ ὄψη τὸ σπουδαστήρι. Θαλλάξῃ φωνή. Βιολιά θὰ κρέμουνται στοὺς τοί-χους ἐκεῖ ποὺ κρέμουνται κορνίζες τραγούδια ἄν-τηχοῦνε κει ποὺ κρέμουνται στίχους ὁ πατέρας.

Καὶ ἔμω, μαϊμουδάκι μου ἐσὺ, ἂν καὶ περά-σουνε χρόνια καὶ χρόνια, ὅσο κι ἂν εἶναι τὸ διά-στημα καιροῦ ποὺ θὰ μᾶς χωρίζῃ, ἐγὼ θαρρῶ πῶς θὰ εἶμαι πάντα ἐκεῖ ἐκεῖ ποὺ εἶσαι, γιὰτί ὅλα πάντα θὰ τὰ ζωντανέβῃ τὸ φύσημα τῆς ἴδιας ψυχῆς.

Τρίτη, 17 τοῦ Ἁγ. Δημήτριου.

Δ.

ΣΤΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Εἶμαι στὸ Περόρτζι, κάτω στὴ Δύση τῆς Γαλ-τίας, κάτω στὰ κρογιαλία τῆς Μπρετανίας μακριά. Βγαίνω περίπατο. Πάω στὸ λιμάνι. Πάω ἴσια μετὴν ἀκρὴ τοῦ ριχτιμοῦ. Ἡ θάλασσα στὰ πόδια μου παίζει. Στέκουμαι στὸ ριχτίμι καὶ τὴ θεωρῶ. Ἄξαφνα ἢ σκηνὴ ἀλλάζει μοῦ φαίνεται πῶς στέκουμαι τώρα

σ' άλλο ένα ριχτίμι, εκεί κάτω στο Μπογάζι, στα δικά μας τὰ λιμέρια. Είμαι στὰ Θεραπειά. Στέκουμαι στὸ ριχτίμι και φωνάζω τὸν καϊζή. Ἔρχεται, και πειδὴ τὸ κῆμα σαλέβει, γιὰ νὰ μὴ χτυπήσῃ τὸ καϊκι, ἀπλώνει τὸ χέρι και μὲ τὴν ἀπαλάμη βαστᾷ τὴν πέτρα. Πατῶ και κάθουμαι. Είμαι φράγκικα ντυμένος, τσολικος, τῆς μόδας. Ὁ καϊζή, Ῥωμιός, μὲ τίς βράκκες. Τὸ μπρουντζινο τὸ πρόσωπό του, ἀκίνητο, σοβαρό. Δὲ χωρατέβει. Ἄπ' ἔξω δηλαδὴ. Μὰ μέσα του πάντα χωρατέβει ὁ Ῥωμιός. Μέσα του τὸ λοιπὸ και ὁ καϊζή; χαμογελά.

— «Κανένας Φράγκος! Νὰ τοῦ δείξω τὸ κουπί πὸν τραβοῦμε μεῖς ἐδῶ».

Ἔτσι λέει, και γὼ πάλι, πὸ εἶμαι πὸ μαργιόλος ἀκόμη, τοῦ ἀπαντῶ, ἀπὸ μέσα μου σὰν κι ἀφτόνε.

— «Καϊζή μου Θεραπειανέ, ὄση μύτη κι ἂν ἔχεις, δὲν τὸ μυρίστηκες πὸς ἐγὼ γιὰ σένα δουλέθω πὸ πολὺ παρὰ πὸ θὰ δουλέψῃς γιὰ μένα τὸ Φράγκο; δὲν τὸ ὑποφιάστηκες πὸς ἐγὼ σ' ἀγαπῶ, ἐνὼ ἐσὺ μὲ περγελάς; δὲν τὸ κατάλαβες πὸς σὲ ξέρω καλύτερα παρὰ πὸ ξέρεις τὸν ἑαφτό σου ὁ ἴδιος, γιὰτὶ στὴ γλώσσα σου και στὴν ψυχὴ σου κατέβηκα πὸ βαθιὰ παρὰ τὸ κουπί σου πὸ ἀνάλαφρα βουτᾷ στὰ νερά τοῦ Μπογάζιου.»

Τετάρτη, 18 τοῦ Ἁγ' Δημήτρη 1911.

Ε΄.

ΨΑΡΑΣ

Ὁ λογισμὸς μου ὄλο σὲ σένα τρέχει, ἐσένα παντοτινὰ ἢ φαντασία μου σὲ γυρέβει, ἐσένα πολεμῶ νὰ ψυχολογήσω, Ἀργύρη μου Ἑφταλιώτη, πολύξερε, πολύτροπε Ῥωμιέ μου ἐσὺ. Τί και τί δὲν καταπιάνεσαι, πὸ δὲν πετᾷς, τολμητερό πουλί μου; Ἄξαφνα σὲ βλέπω, ἐκεῖ κάτω, στὰ γκριζόθολα, στὰ σκότεινα, στὰ μάδρα τὰ κύματα τῆς Ἀγγλίας, φαρὰ! Κάθε χρόνο, τὸ καλοκαίρι, τραβᾷς στὸ Πορτιρίνι τάχαπτημένο σου, τὸ νησι τοῦ Μάνη και φαρέβεις. Ἀπὸ τὸ πρωτὸ ὡς τὸ βράδι, ἀλάκαιρο ἕνα μήνα, μὲ τὴ βόλτα στὸ χέρι, κάθεσαι ὡρες ἀλάργα και πιάνεις ψάρια.

Ὁ ἄγγλος ὁ βαρκάρης πὸ σὲ πηγαίνει ὄξω, πὸ σου ἔτοιμάζει τὰγκίστρι και πὸν ῥίχνει στὸ καλάθι τὸ ψάρι τὸ σπαρταριστό, θὰ ῥωτᾷ μὲ τὸ νού του.

— «Ἐγὼ, γιὰ τίς ἀμαρτίες μου τρέχω και φαρέβω. Ἀφτός ὁ ξένος τί ἀνάγκη ἔχει και γιὰτὶ ἔρχεται;»

Ῥωτῶ και γὼ. Γιὰτὶ πηγαίνεις; Γιὰτὶ ἀφίνεις ἄξαφνα γυναίκα, παιδιὰ, φίλους και δικούς, γιὰ νὰ κρυφτῆς στὸ Νησι σου ἐκεῖ πέρα; Μήπως τὸ Νησι τῆς μάννας σου θυμίζει; Μήπως σου θυμίζει τὴν πατρίδα; Τοὺς ψαράδες μας; Τὰ ψάρια μας; Τὴ θάλασσά μας; Ἐσὺ κάτι θάχῃς βαλμένο μὲ τὸ νού σου, δὲ γίνεται. Ἄχ! γιὰ πὲς μου το πιά, νὰ τελειώσῃ τὰ ψάρια, σὰν τὰ πάνεις, τὰς λὲς τίποτες; Ἡ τοὺς μιλάς τάχα, γιὰ νὰ τὰ πιᾷς; Τὸ σκοπὸ

σου τὸν κρύφιο προσπ θῶ νὰ καταλάβω. Και ποῖς ξέρει; Μπορεῖ νὰ τὸν κατάλαβα κιόλας.

Γιὰ νὰ διούμε.

Θαῖρῶ πὸς πὰς και φαρέβεις πέρα μακριά, γιὰ νὰ γλυτώσῃς μὰ στιγμὴ ἀπὸ τὴ σκλαδιὰ τῆς ζωῆς.

Σκλάβους μὰς βαστᾷ ὄλους μας ἢ ζωῆ — κι ὁ ἄθρωπος διψᾷ τὴν ἐξουσία.

Και τί κάνει, φίλε μου Ἀργύρη, τί κάνει ἀλάργα ὁ Ῥωμιός, σὰν πᾶει νὰ φαρέψῃ; Ἀναπνέει τὸν ἄγιο τὸν ἄερα τῆς λεφτεριάς; — και νὰ ποῦμε τὸ νοστιμώτερο, ἐξουσιάζει! Βέβαια! Γιὰτὶ κοίταξε πὸς τὸ λέει ὁ Ῥωμιός; λέει πὸς πιάνει ψάρι. Τὸ πιάνει κι ἄμα τῆπιασε, δικό του εἶναι, τὸ ἐξουσιάζει; νὸ πετᾷ ἢ τὸ βαστᾷ, ὅπως θέλει. Πήγαινε ὄμως, στὴ ζωῆ, νὰ πετάξῃς ἢ νὰ βαστάξῃς ὅπως σου καπνίσῃ; ἀδύνατο. Στὸ ψάρεμα, πολὺ δυνατό.

Θᾶπρεπε νὰ μὰς σκαρώσῃς κανένα βιβλιαράκι τῆς ψαρικῆς, πραχτικό, μὰ και ψυχολογημένο. Κάποτες τὰξιώθηκα νὰ τὰκούσω ἀπὸ τὸ στόμα σου τὸ χρυσό, τὰ ιστορικά σου μὲ τῆς θάλασσας τὰ παιδιὰ. Ποτέ σου δὲ θυμάσαι, ποτέ σου δὲ μοῦ ἀνάφερες ὄσα ἐπιασε. Γιὰτὶ; Γιὰτὶ ὁ ἄθρωπος τὴν ἐξουσία τὴ χορταίνει, ὄτι πὸν τὴν ἔχει. Μοῦ κουδέντιαζες πάντα γιὰ κείνα πὸν δὲν ἐπιασε, πὸν τὰ τραβοῦσε, τὰ τραβοῦσε, ἀνάθεμάν τα, κι ἄξαφνα ξεφέβγανε, ξεγλιστροῦσανε ἢ σπᾶνανε τὸ σκοινί. Πὲς πὸς σπᾶνανε τὴν ἐξουσία τοῦ ἀθρώπου και γιὰ τοῦτο δὲν τοὺς τὸ ξεχνᾷς.

Παρηγορήσου, ἄχ! παρηγορήσου, πολύτροπε, πολύξερέ μου ἐσὺ Ῥωμιέ, πὸν και τὰ ψάρια τοῦ γιாலού, και τὴ γλώσσα τοῦ κάμπου ἐξουσιάζεις, πὸν ἐξουσιάζεις και τὰμοιρά μου ἐδῶ τὰ τραγοῦδια τὰ πεζά.

Δεπτέρα, Χριστοῦγεννο, 1911.

Ζ΄.

ΜΠΑΞΕΒΑΝΗΣ

Μαζὶ μὲ τὸν πόθο τῆς ἐξουσίας, μέσα μας τρέμει, ἀπὸ γεννησιμιό μας, ὁ θεός, ὁ γλυκὸς ὁ πόθος τῆς μυροδιᾶς, πὲς τῆς ποίησης ὁ πόθος!

Κ' ἔτσι, φίλε μου, στὸ Χούλλι — τί ὄνομα, θε μου! τὰκούς και κρυώνεις ἀμέσως! τὰκούς κ' ἔχεις ὄρεξῃ νὰ χουχουλωθῆς! — στὸ Χούλλι κάτω τῆς Ἰγγιλτέρας, πῆγες τοῦ λόγου σου και μὰς ἔκαμες ἕναν μπαξέ, πὸν μὰς τονὲ φύτεφες τριανταφυλλιές.

Φαίνεται πὸς οἱ ξένοι, ὄταν ἔρχονται σπῆτι σου νὰ σὲ πισκεφτοῦνε, κάθονται κι ἀνοίγουνε τὰφτιά τους νάφουκραστοῦνε ὄσα ξέρεις νὰ τοὺς πῆς γιὰ τίς τριανταφυλλιές σου, γιὰ τὴν ψυχὴ τους, γιὰ τίς ἀγάπες τους, γιὰ τὴ ζούλια τους, ἐπειδὴ κ' εἶναι, λέει, φοβερά ζουλιάρες.

Και τοὺς μιλάς ἐσὺ τοὺς ξένους, μὲ τὸ ὄφος σου ἐκεῖνο τὸ ἀπλό, τὸ ἀπαλό σου τὸ ὄφος, πὸν ἀκόμη και σὰν ὄψώνεται ἢ κουδέντα ὡς τάνυκείμενα τὰ πὸν φιλοσοφικά, τὰ πὸν σπουδαία, λὲς και πάντα χαμογελά.

Γιὰτὶ νὰποροῦνε οἱ ξένοι, πὸν τόσο νόστιμα τοὺς ξεδιαλλίξεις τὰφταστα μυστικά τῶ λουλουδιῶνε, ἀφοῦ

Ένας μπαξές, ένα μπαξεδάκι από τριανταφυλλίες είναι ή ζωή σου, τριανταφυλλένια μου έσού ψυχή; Ψυχή τριανταφυλλένια πού αγάπησες μιὰ γυναίκα μονάχα και μονάχα μιὰ Ίδέα. Τριανταφυλλένια ψυχή, πού κανέννας δέν κατάλαβε τή φιλία σάν και σένα. Έσού με περέχυσες και μένα μυρουδιές. Έσένα έγω θά σου χρωστῶ τήν ἀληθινή μου τήν ἀθανασία, έπειδή έσού έμένα, μ' δλους μου τούς λεκέδες, με τούς θυμούς, με τίς παραξενιές μου, πάντα μ' αγάπησες και πάντα, για να λένε κατόπι. «Κάτι θάξιζε απότός, αφού φίλο του τον είχε ο Άργύρης.»

27 του Χριστού 1911.

Z.

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΑΚΙ

«Νά σου πῶ, μωμά, είδα ένευρο τή νύχτα. Είμουνε στήν ἀκρογιαλιά. Και στά χόρτα μέσα είχε ζῶα, ζῶα πληθος. Κάτι μικρά ψαράκια σάν τίς σαρδέλλες. Κ' ένας λύκος μεγάλος με βότησε. «Είσαι φρόνιμη τάχα ή μήπως είσαι γρινιάρα;» Έπειτα, με άπίθωσε χάμω και πήγε να πλαγιάση στο χόρτο, έπειδή κ' είμουνε φρόνιμη. Κάτασπρος είτανε. Είμουνε τότες σ' ένα δρόμο μικρούτσικο, άπ' όπου δέν έβλεπε; τή θάλασσα, γιατί δέντρα μου τήν κρύφτανε. Και τὰ ψαράκια κολυμπούσανε στα χόρτα, σε μιὰ τρύπα κάτω γεμάτη νερό. Μά όταν έδρεχε, τὰ σκεπάζανε, αφού είτανε δλόγυμνα και δε φορούσανε σκούφια. Και στο χόρτο μέσα, είχε άλλα πολλά ζῶα. Έτσι έλεγε τόνειρό μου, τή νύχτα με το σκοτάδι, τήν ώρα ίσια ίσια όπου οι ποντικοί πάνε και τρέχουνε στο μαγειρείο.»

13 του Άλωνάρη, 1911.

H.

ΚΙ ΑΛΛΟ ΕΝΑ

«Ο παππούς, σόνειρό μου, δέν είχε πια το μπαστούνι, δέν είχε πια το καπέλλο του και δέν μπορούσε πια να κοιμηθῆ. Γιατι έλειπε, λεί, μακριά μακριά το έγγονάκι του, με αναζητούσε, με πρόσμενε κ' έτσι δέν έτρωγε πια λεμόνι κ' είχε γίνη λιγνός λιγνός. Και φώναζε δλοένα στο τραπέζι. «Έγγονάκι μου, νάρθῆς, πού δίχως έσένα δέν μπορώ.»

— «Και τότες, τί έκαμες;»

— «Θά του στελλω λίγο φιλάκι, να χαρῆ.»

30 του Χριστού, 1911.

Θ.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

— «Έλα, έλα, χρυσέ μου, έλα. Έλα λιγάκι νακούσης τον πόθο μου τον κρυφό, τον πόθο εκεινης που σε λατρεύει. Αρχίζει, τελειώνει ο χρόνος, έσού πάντοτες τὰ Ίδια σκυμμένος στο γραφείο σου και

δουλέβεις. Δούλεβε, άχ! δε σου λέω, μα πῶς δε δουλέβεις λιγάκι και για μένα; Γιατι! έχι, αφού μπορείς, αφού έχεις, καθώς σ' έκαμε ή τύχη, δυο γλώσσες μητρικές; Παραίτησε μιὰ σιγμούλα τουλάχιστο τὰ βρωματικά. Τήν καρδιά μου, τή χαρῆ ή τον πόνο μου, κι δλα, δλα τάλλα που μέσα μου τρέμουνε και λαχταροῦνε κι αγαποῦνε, πῶς δέν έρχεσαι να τὰ πῆς, έσού που τὰ ξέρεις, στη γλώσσα της δικης μου της καρδιάς; Η ψυχή μου, πρῶμα σου έγω σου τήν έδωσα. Δωσε της τώρα έσού μορφή, νόημα, ύπαρξη στη γραφή σου. Χάρισέ μου και μένα ένα βιβλιαράκι σου, να ζήσω και κατόπι, που σου χαρίζω τή ζωή μου. Δε θα μου τέρνηθῆς πια σήμερα πρωτοχρονιά.»

— «Σώπα, σώπα, και με σκοτώνεις. Θάρβεις τάχα πῶς δέν το συλλογίστηκα χίλιες φορές; Θάρβεις πῶς δέν το πιθυμῶ τρελά; Χωρατέβεις; Άφησε πο! θα μου είτανε μιὰ γλύκα να χύσω στο χαρτι τἀριστούργημα που είσαι, το ζωντανό! μιὰ γλύκα να πονέσουμε και να χαροῦμε στη γλώσσα τή μοναδική του τόπου μας του λατρευτού! μην ξεχνούμε και το χαρτζιλίκι. Μουσική μονάχη, παιδί μου, θα καταντούσε της τσέπης μας ο κρότος. Θα πουλούσαμε και θα πουλούσαμε αντίτυπα! Θα τὰ διαδάζανε κιόλας. Θα μάς φέρνανε ήσυχη, χουζουρμένη, αγαθή δόξα.

Όχι! Όχι! Κ' ή μοίρα μου δέν το θέλει. Για μένα δέν είναι του κόσμου τὰ καλά. Πρέπει ακατάπαφα να δργῶνω το χῶμα το άχάριστο και το βάρβαρο. Αρχίζει, τελειώνει ο χρόνος, αδιάφορο. Έγω, τή δουλειά μου. Κ' ή δουλειά μου, άχ! μήτε μου δίνει τήν άδεια νακούσω, άγγελέ μου, της ψυχης σου το κλάμα.»

Δεφτέρα, 1 του Γεννάρη, 1912.

I.

ΟΙ ΕΝΝΙΑ

Η γάτα. Λαίμαργη και ψέφτρα. Κάθεται, προσμένει το θῦμα της, και πετιέται καταπάνω του. Το καταπίνει άμάσητο. Στο δέντρο άψηλά θάνεβῆ, να πιάση το πουλι τάθωο.

Η σκύλα. Τρώει τὰ παιδιά της. Δέν τήν ξεπερνά ούτε ή άλεπού στην κατέργαριά, στην άγρια τή μαργιολιά του κυνηγιού.

Η άρκούδα. Λιξιάρικα λιμπίζεται τὰ φρούττα, το μέλι, έσο και το φρέσκο το κριάσι το σπαρταριστό. Σκάφτει και δέν παγώνει στα χιονια μέσα τή φωλιά της.

Η λύκαινα. Δε φοβάται, δε λυπάται τίς γυναίκες; τὰ παιδάκια, τὰ μωρά, πάει και τούς στήνει καρτέρι, να τούς βιχτή. Πιδ τρομερή, σε λυσιάση, άκόμη κι από τή σκύλα.

Η άλεπού. Η άνυπότακτη. Άξια είναι, ήταν τήν πιάσης, με τὰ νύχια της μπηγμένα στο λαϊμό της, να πνιγῆ, κάλλια παρά να δουλέψη τον άθρωπο. Βγαίνει στο κυνήγι με το σκοτάδι, από μακριά σε ξανοίγει, και μ' ένα δυο γύρους, σου κόφτει το δρόμο, άπ' όπου κι αν πάς.

Ἡ λιονταρίνα. Τὴ νύχτα, κοντὰ στὰ ποτάμια τὰ μεγάλα, περπατεῖ. Ἄλλοίμονο στὸ ἄβολο τὸ ζῶο ποὺ ζυγώση. Ἄλλοίμονο στὴν ἀντιλέπη μὲ τὰ μάτια τῆς τὰ γαλανὰ, ποὺ σὲ κομμάτια τὴν κρυελιάζει καὶ τότες βγάζει μιὰ φωνή, ποὺ ὅποιος τὴν ἄκουσε στὴν ἔρμιά, τρέμει ὡς τὸ θάνατό του.

Ἡ γύαινα. Ἡ σιχαμένη. Στὰ νεκροθαφεῖα γυρῶν, ξεθάφτει τοὺς νεκροὺς καὶ θρέφεται μὲ τὰ κόκκαλά τους.

Ἡ τίγραινα. Ἡ ζουλιάρα. Ἡ ἀθροποφάγα, ποὺ μονοστιγμῆς, στὰ δόντια τῆς τὰ παντοδύναμα, σὲ σφίγγει καὶ σὲ σπάνει. Ὅλα τῆς εἶναι τὸ ἴδιο. Τὰ καμαρωμένα, τὰ ἔμορφα παθόνια τὰ σκοτώνει καὶ τὰ βρυφᾷ, ἔσο καὶ τὰ γριγογούρουνα τὰ παχόσαρκα.

Ἡ γύπαινα. Πετᾶ, πετᾶ στὰ ὕψητα ἐκεῖ ἀπάνω. Πετᾶ πρὸς τὸν οὐρανὸ, ἀνεβαίνει καὶ ἀνεβαίνει, γιὰ νὰ χουμήσῃ, πιδ ἔφκολα, νὰ σ' ἄρπάξῃ, νὰ σὲ τσακίσῃ, νὰ σὲ φάῃ.

Νὰ σὲ φάῃ! Γιατὶ τρώνε κ' οἱ ἔννια. Τρώνε καὶ νὰ τες οἱ ἀληθινὲς οἱ ἔννια Μοῦσες. Θεὸς δὲν εἶναι, εἶναι θεριά ποὺ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ τρώνε.

Δεπτέρι, 1 τοῦ Γενάρη, 1912.

ΙΑ΄

ΡΟΔΙΝΟΣ

Εἶναι κάτω, σ' ἕναν τόπο γνωστό μου, σ' ἕναν τόπο ἀγαπητό, ἕνας δρόμος ῥόδινος, πὺδ ὁ ἥλιος, στὸ βασιλεμά του τὸν περεχύνει μὲ μιὰ χρυσόβολή του ἀχνάδα. Τριανταφυλλί μοιάζει ὡς καὶ τὸ χῶμα, τόσο γλυκά, τόσο ἀπαλὰ τὸ χαδέθει τὸ φῶς περνώντας ἀπὸ τίς φυλλωσιές ποὺ σαλέθουνε ἀγάλια γάλια δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Ἐχει ὁ δρόμος ὁ ῥόδινος μιὰ ἡσυχία, ἔχει μιὰ εἰρήνη, ἔχει ὅμως καὶ μιὰ χάρη ἐφτυρισμένη, ποὺ μόλις τὸ πιστέβεις πὼς ἀνεβαίνει στὸ νεκροθαφεῖο ἴσια τοῦ χωριοῦ.

Ἀχ! ἐσύ, ἀθῶα ψυχὴ, ἀπλοϊκὸ, ἀγαθὸ πλάσμα, ἐσύ ποὺ εἶδες καὶ ποὺ ἔπαθες, ποὺ ὡς τὴ στερνὴ σου τὴν ὥρα, μὲ τὴν ἀβρώστια σου τὴν τρομερή, τράβηξες χίλια βάσανα, παιδί μου, ἐσύ, ἐκεῖ ἀπάνω κοιμᾶσαι, καὶ ὁ δρόμος ποὺ σήμερις ὡς τὸ βουβὸ σου τὸν τάφο ἀκολουθῶ, εἶναι ῥόδινος ἕνας δρόμος.

Ἐτσι, ἀκόμη καὶ κατόπι ἀπὸ τὸ θάνατό σου, μοὺ ἀπέμεινες παράδειγμα πιστό, μοὺ ἀπόμεινες παρηγοριά καὶ ἐδηγός μου. Ὅταν κανεὶς ἔκαμε τὸ χρέος του, ἔτι καὶ ἂν εἶδε, ἔτι καὶ ἂν ἔπαθε, ῥόδινος πρέπει ὁ δρόμος νὰ τοῦ χαμογελᾷ, ὁ δρόμος ποὺ πηγαίνει στὴ στερνὴ του τὴ φωλιά.

Τετάρτη, 3 τοῦ Γενάρη, 1912.

ΙΒ΄

ΑΓΑΠΗ

Ἄγνωστέ μου ἐσύ, κακομοίρη μου καὶ μὲ τὸ δίχως ἄλλο φτωχέ μου τοῦ δέκατου πέμτου αἰῶνα γραφιά, ποὺ ἡσυχὰ καθέσουνε στὸ καμαράκι σου

καὶ μὲ χέρι προσεχικὸ, ἀντίγραφες, γιὰ λίγους παρᾶδες, κάτι ἐρωτοαποκρίσεις τῶν ἁγίων πατέρων», ἀνατριχιασες, πές μου, ἔταν εἶδες τὸ θεο ἀφτὸ βω-
ταπόκριμα.

«Τὶ ὕψηλότερον τοῦ οὐρανοῦ; — Ἡ ἀγάπη.» (1)

Ναί, ἡ ἀγάπη. Φαντάσου! Ἡ ἀγάπη ποὺ μᾶς συνεδένει μὲ τοὺς περασμένους καὶ μὲ τοὺς μελλόμενους, ἡ ἀγάπη ποὺ μὲ κάνει καὶ σὲ πονῶ, χωρὶς νὰ σὲ ξέρω, ἡ ἀγάπη ποὺ μὲ κάνει καὶ ἀπὸ τώρα νὰ πονέσω τὸν ἄθρωπο τὸν καλὸ ποὺ κατόπι θὰ μὲ διαδάσῃ.

Τετάρτη, 3 τοῦ Γενάρη, 1912.

ΙΓ΄

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΠΟΝΟΙ

Μὲ τοὺς πόνους μου τοὺς πολλοὺς κάνω τὰ πολλὰ μου τὰ βιβλία.

Πιάνω τὸν πόνο μου κάθε φορὰ, τὸν κοιτάζω, τὸν ξαναπονῶ καὶ τὸν ξεχύνω ἀπάνω στὸ ἄσπρο, τὸ ἀραδωτὸ χαρτὶ ποὺ μελανιάζει καὶ πάει.

Κι ἔμα τέλειωσε ὁ ἕνας τόμος, ἀμέσως, δίχως τὸ πραιμικρὸ τὸ χασομέρι, δίχως κανὲν τὴν ἀνάσα μου νὰ πάρω, τρέχω, γυρέβω κανέναν πόνο καινούργιο, γιὰ νὰ βγῆ καινούργιο κανένα ἔργο.

Πόνω γράφει, ἀπονία δὲ σηκώνει τὸ ἀπάγγελμα τὸ καταραμένο τοῦ ποιητῆ. Ἄλλη χαρὰ δὲν ἔχει παρὰ ἔταν προσφέρῃ τὸν πόνο του στὴν Ἰδέα. Τότες γίνεται χαμόγελο τὸ δάκρι του. Καὶ τοῦ δίνει ἔτσι κουράγιο γιὰ τὰ δάκρια τὰ μελλούμενα, γιὰ τὰ μελλούμενα τὰ ἔργα.

Πέμπτη, 22 τοῦ Θεριστῆ, 1911.

ΨΥΧΑΡΗΣ

INTÉRIEUR

Δὲν τὸ πιστεύεις πὼς μπορῶ νὰ περάσω ἔτσι ὅλη μου τὴ ζωὴ; —

Ἐνε τετράγωνο τραπέζι μικρό. Ἀπέναντί μου Ἐσὺ καθισμένη, μὲ τὴ νοχέλια τῶ λευκῶ σου χειρῶν ξυπλωτὴ ἀπάνω στὸ σανίδι. Σὰ δυὸ κρῖνα πολὺ βαριὰ ποὺ λυγίσανε. Κ' ἐγὼ ἀντικρὺ σου, μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὰ δικὰ σου τὰ μάτια.... Γλυκειά, τὸ κόκκινο πιοτὸ ποὺ καίει μέσα στὰ βενέτικα κρυστάλλια εἶν' ἀπάνω στὸ τραπέζι. Κ' ἕνα φῶς ἡλεχτρικὸ — θαμπό — καθὼς κρυσταρίζεται μέσ' ἀπ' τὸν κινέζικο χαρτένιο γλόμπο, πέφτει ἀπάνω στὸ πρόσωπό σου ποὺ δὲ λάμπει, στὰ μάτια σου ποὺ δὲ σαλεύουνε, στὸ κατακόκκινο ρόδο τῶ χειλιῶ σου. Τὸ φῶς καὶ

(1) Κ. Τὸ *Διετομῆς* τῆς Ὀδίσσας, Βυζαντινὴ μερῖδα, IV, 1899, σ. 147.

ὁ ἦχος, κι ἀκόμα καὶ τ' ἄρωμα ποὺ ξεχύνεται ἀπ' τοὺς κόρφους σου, ὅλα ἔχουνε ξελαγαριστῆ καὶ τόσο πολὺ ἀπαλύνῃ ποὺ οἱ αἰσθησες τὰ δέχονται χωρὶς νὰ τὰ νοιώθουν. Κ' εἶν' ὅλα μὲ τὴν ἴδια ἀτονία, σὰ μέσα στὰ ὄνειρα. Ἀκόμα κ' ἡ μουσικὴ τοῦ πιάνου, ποὺ στὴν πλαγινὴ κάμμουρα ἄγνωστα χέρια τοῦ ζωντανεύουνε τὶς κρυμμένες ἀρμονίες, εἶναι σὰ νύχτη ἀφήσει τὸ βροντόηχό της σὲ διαδοχικὲς ἀράδες ἀπὸ βελουδένιες κουρτίνες.

Ἔτσι νὰ περάσω τὴ ζωὴ μου ὀλόκληρη δὲν τὸ πιστεύεις πὼς τὸ μπορῶ;—

Κανέναν ἦχο τὰ χεῖλια μας δὲ βγάνουνε. Τὰ χέρια μας δὲν κουνιένται. Ποτέ, ποτέ τὰ χέρια μας δὲ θὰ τὰ κουνήσουμε. Τὰ χάρδια εἶναι κάτι τι πολὺ βαρὺ γιὰ τὴ λεφτότητα τῆς ζωῆς μας. Τὸ μεθύσι μὲ τὸ κρασί τῶν πορφυρένιων χειλιῶν, τῶν αἱματένιων καταπόρφυρω χειλιῶν, ποτέ, ποτέ δικῶ μας δὲ θὰ γίνῃ. Μόνο τὰ μάτια μου νὰ τᾶχω ἀφημένα πάνω στὴν ἡρεμὴ λίμνη τῶ δικῶ σου ματιῶν. Πόσο εἶσαι τώρα δική μου.... Κάθε σκέψη σου τὴ βλέπω νὰ περνᾷ πάνω στὸν καθρέφτη τῶ ματιῶ σου καὶ νὰ σκοτίζει γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ καθαρὰ νερὰ τῆς λίμνης. Κάθε σκέψη σου, κάθε σκέψη σου εἶναι δική μου. Καὶ στὸν κόσμῳ τῆς αἰώνιης οὐρανόσ σου ἐμεῖς ζοῦμε τώρα, τὰ σώματά μας εἶναι μόνο σὰ φωτεινοὶ ἀρχοντοφάντοι πέπλοι, ριμένον ἀπάνω στὴ μακαριότητα τῶν ψυχῶ μας Ἐνοιωσες, καλή, ὦ καλή, μὲ τύσην ἔντασι ποτέ σου, πόσο δικός σου, κατάδικός σου ὀλόκληρος ἐγὼ εἶμαι; Ὀλόκληρος, ναί, ὀλόκληρος, γιὰ πάντα, γιὰ πάντα.... Γιὰ ὅλη μου τὴ ζωὴ.... γιὰ ὅλη μου τὴ ζωὴ....

Δὲν τὸ πιστεύεις πὼς μπορῶ νὰ περάσω ἔτσι ὅλη μου τὴ ζωὴ;—

ΓΙΩΡΓΙΟΣ Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ ΜΟΥ

4

Ἐκεῖ στοῦ δρόμου τὴ γωνιὰ τᾶγαπημένο δέντρο λυγιέται, σιέεται, δέρνεται ἀπ' τὸ σκληρὸ βορρῆ καὶ κείνο πιά ὑποτάχτηκε δυστυχισμένο κ' ἔρημο μὰ δὲ ζητᾷ βοήθειαν μηδὲ παρηγοριά.

Πὼς γέρονται τὰ κλωνάρια του λιγνὰ καὶ μιαιμμένα καὶ πάλι πὼς ὑψώνονται τρεμάμενα, δειλά! Μὲς στὸ βαθὺ τὸν πόνο του βλέπω τὴν ἴδια ἐμένα ποὺ κακὴ μοῖρα μ' ἔξωσε καὶ δὲν ἀντέχω πιά....

Τὸ παραθύρι ἀνοίγοντας σὰν πέσει τὸ σκοτάδι μιὰν ὀμιλίαν σιγαλὴ θάρχισουμε οἱ δυό, αὐτὸ θὰ γέρνει ρυθμικὰ τὸ πρᾶσινο κεφάλι καὶ γῶ γιὰ τὸν ἀτέλειωτο θᾶν τοῦ μιλῶ καιμῶ,

γιὰ τὸν καιμῶ ποὺ πόλεμο βαρὺ μοῦ ἔχει στημένα κ' ἐνῶ λυγίει καὶ δέρνει με κ' ἐνῶ μὲ τυραννεῖ, μοῦ ξαναλέει τὰ λόγια του τὰ παρπονεμένα, μπροστά μου ξαναφέρνοντας τὴ θλιβερὴ μορφή.

Καὶ στὸ περβόλι τῶν θωροῶ τὰ φύλλα πεθαιμένα, σωριάζονται, σώριαζονται σὰ πόδια μας μπροστά, τρεμάμενος τὰ χέρια μου φιλεῖ τὰ παγωμένα καὶ τοῦ φιλῶ τὸ μέτωπο γιὰ ὑστερὴν φορὰ....

5

Ἀπόψε στὸ περβόλι μου τὸ μαγικὸ
θὰ σὲ τραβήξω, ἀγαπημένη,
κάτ' ἀπ' τὴ γέφυρά μου Ἰτιά,
καὶ ζεῖ σιγὰ σιγὰ,
στὴν ἀγκαλιά σου ἀκουμπισμένη,
ἐνόσω ἡ Σελήνη θᾶνεβαίνει
χλωμότερη κι ἀπὸ γυνίκα πεθαιμένη,
σιγὰ σιγὰ ψιθυριστὰ
θὰ σοῦ ἱστορήσω ἕνα ἔγα
τὰ θλιβερά μου μυστικά....

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

ΤΑ ΔΕΚΑΧΡΟΝΑ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ"

Μὰ, ἤρθανε ἀπειρα γράμματα γιὰ τὰ «Δεκάχρονα». Ἀπ' αὐτὰ δημοσιεύεμε ἐδῶ μερικὲς περικοπές, εὐχαριστώντας σύνωμα τοὺς φίλους ποὺ μὲ τόσο θερμὲς εὐκὲς ἤρθανε νὰ πανηγυρίσουνε μαζί μας.

Ὁ ποιητὴς ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ (ἀπὸ τὴ Μπαρτιάνα τῆς Γαλλίας): «Σὲ λίγο μπαίνει ὁ «Νουμάς» σὲ δέκα του τὰ χρόνια. Γεγλὸς πολυσήμαντο γιὰ τὴ Ρωμισσὴν. Θάδελα νᾶν τὰ γιορτάσω καὶ γὼ μὰ δυστυχῶς δὲ θᾶν μπορέσω ἀλλιώτικα παρὰ στέλλοντάς σου δέκα σειρές τῶν βιβλίων μου νὰ πωληθοῦνε γιὰ τὸ «Νουμά», μαζί μὲ τὴν ταχτικὴ μου τὴ συντροφή».

Ὁ ΘΕΟΔ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ (ἀπὸ τὸ Κάιρο): «Γιὰ τὴ δεκαετηρίδα τοῦ «Νουμά» σᾶς στέλνω τὰ εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια εὐχόμενός του νὰ μπεῖ καὶ στὰ εἰκοσὶ του χρόνια, δυατὸς κι ὄρατος, ὅπως φάνηκε ἴσαμε σήμερα, κάτου ἀπὸ τὴ φωτισμένη σας διεύθυνση».

Ὁ κ. ΜΟΑΙΝΟΣ (ἀπὸ τὴ Γε. ἔβη): «Ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἰς συγχαρῶ γιὰ τὰ δεκάχρονα τοῦ «Νουμά» καὶ νὰ ἐπαναλάβω τὴν εὐχὴ τοῦ Παλαμά: Νᾶν τὰ κατοστήσῃ».

Ὁ ποιητὴς ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΛΑΙΤΗΣ (ἀπὸ τῆς Σπέτσες): «... καὶ στὰ εἰκοσάχρονα, ἐνωμένοι στὴν Ἰδέα, νὰ

γιορτάσουμε νικηφόροι στην αίθουσα του Πανεπιστημίου»

ΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΑΔΕΣ ΤΟΥ ΡΟΒΕΡΤΕΙΟΥ (της Πόλης) : «Όταν διαβάσαμε πώς ζύγωσαν τα δέκα χρόνια από την πρώτη έκδοσή του «Νουμά», νομίσαμε πώς μπορούσαμε και μεις να συντελέσουμε στο γιόρτασμα του δεκάχρονου τούτου, που φυσικά θα σημειώσει σταθμό στην ιστορία της Ίδεάς μας. Σās γράφουμε λοιπόν το γράμμα του· το γιά να εκφράσουμε τη μεγάλη χαρά μας και να σās συχαρούμε. Δέκα χρόνια με τόσους κόπους και με τόσες αναποδιές, δέκα χρόνια γιά ένα φύλλο μέσα σέ κοινωνία που τό κατατρέπει, δέν είναι λίγο πράμα· τό ότι μπόρεσε ό «Νουμάς» να περάσει τα χρόνια τούτα, τό θεωρούμε έμεις μιά νίκη του Δημοτικισμού και γιά νίκη χαίρετοϋμε τό γιόρτασμα του δεκάχρονου. Με την εύκαιρία τούτη, μαζί με τίς ευέες μας σās στέλνουμε κ' ένα μικρό δώρο από 20 φράγκα· λυπούμαστε όμως πολύ γιατί δέν μπορεί νάνα μεγαλύτερο, έπειδή τα περισσότερα παιδιά λείπουν από τό σχολείο, γιατί έχουμε πάψες».

Ή κ. Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ (άπό τη Γενέβη) : «Μ' ένθουσιασμό χαιρετώ τα δέκα χρόνια του «Νουμά» μας και σās· συχαίρω ειλικρινά και σās εύχομαι να γιορτάσετε και τα είκοσι και τα τριάντα του χρόνια».

Κι ό Γ. ΣΚΟΠΕΛΙΤΗΣ (άπό την Αναλαάβα της Μαδαγασκάρης) μās έστειλε τό ακόλουθο γράμμα :

Αγχαμηένε μου Νουμά,

Χρόνια 22 περάσανε ποδμαί ξενιτεμένος (έφυγα στα 1890· 13—14 χρονών) και μικρός άμα είμουνα, στη γλυκά πατρίδα, θυμάμαι πού κάθε χρόνο ό πατέρας μου, ή μάνα και κάτι λιγοστοί συγγενείς ποϋχα από τη μάνα μου (γιατί ό πατέρας μου βυστά από Σκόπελο και Τήνο) μου κάνανε μπουλιστρίνα (μυοναμά) γροσάκια και πεντάρες κατά τό συνήθειο και τη δύναμή τους στην πρωτοχρονιά, κι άνήμερα του "Αη Βασίλη ή γλυκιά μαννούλα μου μ' έτοίμαζε τη Βασίλόπητα του Δασκάλου, πάντα την πιό δημορφη και πιό μεγάλη διάλεγε (γιατί καλομά·νες και παπούδες δέ γιάρισα) και μου τη δίπλωνε σέ άσπροσιδερωμένη κεντητή πετσέτα. Γεμάτος χαρά την πήγαινα, γιατί πρώτα λογάριζα τη μπουλιστρίνα που θά μουδινε κ' ή Δασκάλα, κ' ίσως κι ό δάσκαλος μαλάκωνε στην ύψη της δημορφης βασιλόπητας και μου κρατούσε χάρη γιά κάμποσες μέρες και γλύτωνα κάμποσες άγγελίτικες βιτσές (θεός σωφρέστοι, του χρωστώ, γιατί κάτι έμαθα κονιά του, και τα μόνα γράμματα στο σχολείο).

Κείνα τα χρόνια στο χωριό μας παιχνίδια πρωτοχρονιάτικα δέ συνηθίζανε, και τίς πεντάρες τίς παίζαμε με λασπωμένα χέρια, στο μπουκίο και άμάδες, και τίς τελευταίες άν μās μένανε γλυκαίλαμε τό δόντι στις μέντες και τα παστέλια, κι άπένταρος καταλασπωμένος γύριζα σπίτι με φόβο.

Ή μόδα έφτασε και στα ξεχώρια, ό κόσμος άλλαξε, τα πρωτοχρονιάτικα δώρα είναι καροτσάκια, ζουρνάδες, σβούρες, κουκλάκια κλπ.

Αφτά τα συνήθεια τάχα ξεχάσει κάμποσα χρόνια και τώρα με την παντρεία μου έχω άνίψια κ' ένα άνιψιό άπ' άδερφή, και κάθε χρόνο τα θυμάμαι και τα φαριστώ από δώ κάτου στέλνοντάς τους κάτι μικρά δώρα.

Αφτό έκανα και την περασμένη πόστα· έγραφα στη Γαλλία να τους στείλουνε τίς μπουλιστρίνες τους· κάθε μισανού με την ήλικία του και κατά τό φύλο, (μή με πάσης τώρα πώς μεγαλοπιάνουμαι και τα στέλνω από τη

Γαλλία· όχι!) ή εύκολία είναι, από κει λαβαίνουμε ταχτικά κατάλογους άπ' τα μεγάλα καταστήματα, έδώ τέτοια πράματα δέν έχει, κ' έτσι γράφω κει, διαλέγοντας τό γούστο μου από τον κατάλογο, και τους τα στέλνουνε κατευθείαν.

Κείνη τη μέρα ποϋγραφα αφτά, ήρθες με την πόστα, άγαπημένε Νουμά, και μου θύμησες κ' έού σα ζουλιάρης, πώς την πρωτοχρονιά γιορτάζεις και μαζί με τη Γέννησή σου και τα δέκα σου τα χρόνια.

Κι ή προκήρυξή σου είναι καμαρωτή και λεβέντικη, γιατί τάβγαλες παλικαρία, μέσ' από τέτοιο κατατρομένο πόλεμο, από δικούς και ξένους.

Κομάρι σου και κομάρι μας είναι ποϋζήσες δέκα χρόνια—είναι δέκα αιώνας άμα λογαριάσεις με τί κατατρομό, βάσανα και στεναχώρια έφτασες ίσαμε δώ. Τό έργο σου άθάνατο θά μείνη μαζί με τους πρωταγωνιστάδες σου. Κι όσο πολεμάνε να τό σβύσουνε, του κάκου, τον καιρό τους χάνουνε στ' άναμένο γκάζι, όσο νερό κι ά ρίχνεις, τόσο άπλώνεται κ' ή φωτιά του. Έτσι άπλώθηκε και θάπλωθη κ' ή δικιά σου ή φωτιά, γιατί βάση σου είναι ή Άλήθεια και τό δίκιο. Υπομονή κι όλα θά σιάξουνε.

Λοιπόν κ' έσένα, μαζί με τη χρονιάτικη συντρομή μου, σου στέλνω γιά μπουλιστρίνα την γκαρδιακιά μου εκή : «Νά ζήσης να τα κατοσταρίσης και να γιορτάσης τό θριάμβο του αιώνα, την έξάπλωση της μεγάλης Ίδεάς σου, και τον ξεσκληρωμό της γλώσσας.

Madagascar, 31 - 12 - 1911

ΑΠΟ ΤΑ "ΜΙΚΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΣΕ ΠΡΟΖΑ," ΤΟΥ CHARLES BAUDELAIRE—XXXVII. — ΧΑΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

ΤΗΣ ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΑΣ

Τό Φεγγάρι, πού είναι τό καπρίτσιο μονάχο, κοίταξε άπ' τό παράθυρο την ώρα που κοιμόσουνα στην κούνια, και είπε : «Τό παιδί αυτό μάρρεσει».

Και κατέβη μαλακά τη συννεφένια σκάλα του και πέρασε δίχως κρότο μέσ' από τα τζάμια. Έπειτα ξεπλώθη άπάνω σου με την άπαλή τρυφεράδα μητέρας, και άπόθεσε στην ύψη σου τίς θωριές του. Οί κόρες τών ματιών σου μείνουνε από τότες πράσινες, και τα μάγουλά σου τρομερά χλωμά. Θωρώντας το, τα μάτια σου μεγάλωσαν έτσι άλλόκοτα και σούσφιξε τόσο τρυφερά τό λαιμό που κρατήσες από τότες γιά πάντα τον πόθο τών δακρύων.

Ωστόσο, μέσα στο έξυμια της χαράς της, ή Σελήνη, γέμιζε όλη την κάμαρη σα μιά φωσφοροπαλλη άτμοσφαίρα, σα φαρμάκι φεγγερό· και όλο τουτο τό ζωντανό φως συλλογίζονταν κ' έλεγε : «Του φίλιού που τώρα σου δίνω, αιώνια θα είναι ή μυστική έπιρροή. Θα είσαι ώραία, όπως τό θέλω εγώ. Θα γαπήσεις ό,τι αγαπώ, και ό,τι μάγαπάει: τό νερό,

τά σύννεφα, τὴ σιγαλιὰ καὶ τὴ νύχτα τὴ θάλασσα, τὴν ἀπέραντη καὶ πράσινη· τὸ νερὸ, τὸ ἄμορφο καὶ τὸ πολύμορφο· τὸν τόπο πού δὲ θὰ βρεθεῖς· τὸν ἀγαπητικὸ πού δὲ θὰ γνωρίσεις· τὰ παράταιρα λουλούδια· τὶς μυρουδιές πού φέρνουνε παραλήρημα· τὶς γάτες πού λιγώνονται ἀπάνω στὰ πιάννα, καὶ ἀναστενάζουνε, σὰν τὶς γυναῖκες, μὲ μιὰ φωνὴ βραχνή καὶ σιγανή.

«Καὶ θὰ σάγαπησουνε ὅσοι μάγαποῦν, θὰ σὲ τριγυρνοῦνε ὅσοι μὲ λατρεύουν. Θὰ εἶσαι ἡ βασίλισσα τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ πράσινα μάτια, ποῦσφιξα καὶ αὐτῶν τὸ λαιμὸ στάπονύχτερά μου τὰ χίδια· αὐτῶν πού ἀγαποῦνε τὴ θάλασσα, τὴ θάλασσα τὴν ἀπέραντη, τὴν πολυτάραχη καὶ πράσινη, τὸ νερὸ τὸ ἄμορφο καὶ πολύμορφο, τὸν τόπον ὅπου δὲν εἶναι, τὴ γυναῖκα πού δὲ γνωρίζουν, τὰ στοιχειωμένα λουλούδια πού μοιάζουνε θυμιατὰ ἀγνωστῆς θρησκείας, τὶς μυρουδιές πού σαλεύουν τὴ θέληση, καὶ τὰ γρια καὶ ποθοπλάνταχτα ζῶα, πού εἶναι τὰ σύμβολα τῆς τρέλλας τῶν».

Καὶ νὰ γι' αὐτό, καταραμένο ἀκριβὸ χαϊδεμένο παιδί, εἶμαι τώρα γερμένος στὰ πόδια σου καὶ γυρεύω σ' ὄλο σου τὸ πρόσωπο τὴν ἀποφεγγιὰ ἀπὸ τὴν τρομαχτικὴ θεοτήτα, τὴν προστάτισσα Μοίρα, τὴν φαρμακερὴ θηλάστρα ὄλων τῶν **ἀλαφροήσκιωτων**.

ΕΣΠΕΡΟΣ

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

ΠΑΙΔΙΑΚΗΣΙΑ ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΛΥΠΗ

Πολλές φορές συλλογίστηκα, γιατί τάχα ἡ χαρὰ τοῦ παιδιοῦ νὰ εἶναι μεγαλύτερη, βαθύτερη, δυνατώτερη ἀπὸ τὴ λύπη του; Ἡ μήπως τάχα λαθεῖω, μήπως τὶς ξεχνοῦμε τὶς παλιές μας, δηλαδὴ τὶς νεανικές μας τὶς λύπες; Μὰ γιατί λοιπὸ νὰ τὶς ξεχνοῦμε, ἐνῶ τὰ περιστατικὰ πού μᾶς προξενήσανε ζωηρὴ χαρὰ ἐντυπώνονται στὴν ψυχὴ μὲ τρόπο πού μᾶς ζωῆς ἀνεμοστρόβιλοι δὲν μποροῦνε νὰ τὰ σβύσουνε;

Ὅριστε ἓνα ἀσήμαντο, μὰ πολὺ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα:

Πρέπει νὰ εἰμωνα ὡς πέντε χρονῶ. Σὰν ἀκουγα βιολί νὰ παίζῃ, τρελλαίνουμουν. Πολλές φορές τὴ νύχτα πῆγαινα κρυφὰ ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ ἀκουμπόυσα στοῦ παράθυρου τὰ κάγκελα νὰκούσω τὶς οὐράνιες (τέτοιες μοῦ φαινότανε, λοιπὸν τέτοιες εἶτανε) μελωδιές πού ξεχύνονταν ἀπὸ ἀντικρινὸ σπῆτι, πέρα ἀπὸ τὸ περιβόλι, καὶ ἀντιλαλοῦσαν ἀνά-

μεσα στὰ δέντρα καὶ στὸν ἥσυχο τὸν αἰθέρα μὲ τόνους πού ἔλεγεσ καὶ τὰ ξεσκιζανε τὰ σωθικά μου ἀπὸ τὴ συγκίνηση.

Σὰν ἔβλεπα πάλε βιολί ἀπὸ κοντὰ καὶ τὸ παίζανε, μοῦ φαινότανε πῶς ζωντανὸ εἶτανε καὶ τὸ βιολί, ἐλοζώντανε καὶ τὸ δοξάρι πού κολνοῦσε ἀπάνω του καὶ ἀνεβοκατέβαινε, καὶ κάθε φορὰ πού ἀνέβαινε ἢ κατέβαινε τοῦ μιλοῦσε τοῦ βιολιοῦ σὲ μιὰ θεϊκὴ γλώσσα, καὶ τοῦλεγε χίλια πράματα ἀπάνω στὸν οἴστρο του, στὴ γοργή του ἐκείνη τὴν ἐξαψη, στὰγκάλιασμα του τὸ μαγικό.

Μὰ καὶ βουδὸ ἂν τύχαινε καὶ κοίτουταν ἢ κρεμιότανε σιμά μου τὸ βιολί, πάλι σὰν κάτι ζωντανὸ καὶ δλόμορφο μοῦ φαινότανε, κάτι πού τὴν εἶχε μέσα του τὴ φωνὴ ἐκείνη πάντα, μόνο πῶς ἤσυχάζε τώρα· μὲ τὸ μαῦρο τὸ χέρι, μὲ τὴν κυρτὴ καὶ τὴ γυαλιστερὴ του τὴ ράχη, μὲ τὶς χόρδες του τὶς ἀλευρωμένες ἀπὸ τὸ παίζε παίζε, τέλος μὲ τὶς δυὸ παράξενες περισπωμένες δίπλα στὶς χόρδες.

Αὐτὰ, σὰν εἶδος προοίμιο. Τώρα καὶ τὴν ἱστορία.

Εἶχα ἓνα θεῖο πραματευτὴ. Πολλὰ λόγια μαζὶ του δὲν εἶχα. Σοβαρὸς ἄνθρωπος, μάλιστα μὲ παιδιὰ, ἀγκαλιά, ἔσο θυμοῦμαι, χαρκόπος λιγάκι μὲ τοὺς συνομηλικούς του. Κάπου κάπου ἐφευγε αὐτὸς ὁ θεῖος, καὶ πῆγαινε στὴ Σμύρνη νὰ ψουνίσῃ πραμάτειες. Ἦρθε λοιπὸ μιὰ φορὰ σπῆτι μᾶς νὰ μᾶς δῆ, ὕστερ' ἀπὸ ἓνα τέτοιο ταξίδι. Ἄξαφνα βγάξει ἀπὸ μέσα ἀπὸ ἓνα κομάτι χαρτί ἓνα — βιολί! Μικρὸ μικρὸ βιολί, ἄς πούμε τὸ μισὸ ἀπὸ τὸ συνηθισμένο. Καὶ τὸ δοξάρι μαζὶ. Καὶ μοῦ τὰ δίνει! Γυρεύω νὰ συλλογιστῶ αὐτὴ τὴ στιγμή τί θὰ μοῦφερνε σήμερα τέτοια χαρὰ καὶ δὲ βρίσκω τίποτα! Μὰ δὲν εἶτανε χαρὰ ἐκείνη. Εἶταν ἀληθινὸ πέταμα τῆς ψυχῆς μέσα στὴ γλύκα καὶ μέσα στὸ φῶς. Ἄν τέτοιος εἶναι καὶ ὁ Παράδεισος, τοῦ ἀξίζει ἀλήθεια ὅσα τοῦ λένε.

Ἐπειτα, δὲν εἶτανε ἡ χαρὰ μονάχα, εἶτανε κ' ἡ ἐδνωμοσύνη μου πρὸς τὸ θεῖο μου ἐκεῖνο, καθὼς στεκότανε μπροστά μου ἀμίλητος, μὲ χαμόγελο σοβαρό. Σωστός λοιπὸ Θεὸς κ' ἐκεῖνος.

Ἐπειτα μ' ἐπίασε μιὰ ἀπορία, βαθειὰ καὶ αὐτὴ σὰν τὴ χαρὰ μου, πῶς μαθὲς τῶνοιωσε ὁ θεῖός μου πῶς μ' ἀρέσουνε τὰ βιολιά, ἀφοῦ ἐγὼ τὰ γούστα μου δὲ συνήθιζα νὰ τὰ λέω, παρὰ κρατοῦσα καὶ χαρὲς καὶ λύπες καὶ ὅλα κρυφὰ μέσα μου. Ἄλλο τόσο Θεὸς τὸ λοιπὸν ὁ φίλος.

Θυμοῦμαι πού πήρα καὶ βιολί καὶ δοξάρι καὶ βγήκα ἔξω στὸν ἡλιακὸ νὰ τὸ παίζω. Ἀλήθεια πῶς ἡ φωνὴ του εἶταν φιλοῦταικη, καὶ μόλις τὴν ἀκουγα ἴδιος μου, ὄχι νὰ διαλαλήξῃ καὶ στὸν αἰθέρα. Γλήγορα ἔμαθα νὰ βγάζω τόνους ἀπὸ τὸ παιδιακήσιο

μου τὸ βιολί. Ὡς καὶ σκοποῦς ἐθγαῖα σὲ λίγον καιρὸ. Μὲ τὸ βιολί μου καιμόμουνα, καὶ μ' ἐκεῖνο ζυπνοῦσα.

Ὅλ' αὐτά, καὶ ἄλλα τέτοια, τὰ θυμοῦμαι ξάστερα σὰ νάταν ἐχτές. Μὲ τί τρόπο ὁμως ἔσπασε τὸ βιολί ἐκεῖνο, (γιατὶ πρέπει νάσπασε τέλος πάντων), ἂν ἐκλαψα, ἂν πόνεσα σὺν τῶχασα πιά γιὰ πάντα, — γιὰ ὅλ' αὐτά, ἄσπρο χαρτί τὸ θυμητικὸ μου.

A. E.

© ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ἀπὸ δῶ καὶ ὁμπρός ὁ «Νουμάς» θὰ βγαίνει ταχτικά κάθε Σάβατο.

— Στὶς 11 τοῦ περασμένου Δεκέβρη γενήκανε οἱ ἐκλογὲς τῆς καινούριας ἐπιτροπῆς τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφιάς» καὶ ἐκλεχτήκανε οἱ κ.κ. Νικ. Μελετόπουλος (φοιτητ. Φυσ.), Μιχ. Γκιώνης (φοιτητ. Γιατρ.), Μιχ. Πετριδῆς (φοιτητ. Φιλολ.) καὶ ἀναπληρωματικοὶ οἱ κ.κ. Γιάννης Σανθάκης (φοιτητ. Νομ.), Ι. Παπιδόπουλος (φοιτητ. Γιατρ.) καὶ Γ. Κορδάτος (φοιτητ. Νομ.). Τὸ γραφεῖο τῆς «Συντροφιάς» (ὁδὸς Αἰόλου 117) ἀνοίγει κάθε βράδι στὶς 6.

— Στὸ μουσικοκριτικὸ ἔρθερο τοῦ Φήμιου ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περασμένο φύλλο (σελ. 13) εἶνα παράγραφος πρέπει νὰ διορθωθεῖ ἔτσι: «Πολὺ εὐτυχισμένη ἡ ἐμπνευση τῶν δυὸ αὐτῶν θεμάτων. Τὸ πρῶτο πεταχτό, δροσερό, σὰ νεραϊδοχορὸς μέσα σὲ δάσος, τὸ ἄλλο πλαϊνὸ, τραγουδιστό, σὺν ἐξεκρίσμι χυρούμενης ψυχῆς. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο πολὺ μελετημένο στὴν ὀρχήστρα».

— Ὅσα ἀναγγείλαμε γιὰ τοῦτο τὸ φύλλο καὶ δὲν μῆχανε, γιατί μᾶς ἔλειψε ὁ τόπος, δηλ. «Ὁ Τριστάνος καὶ ἡ Ἰζόλδη» κτλ., θὰ μοῦνε στὸ φύλλο τοῦ ἄλλου Σαβάτου.

— Στὴ Λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Φέξη βγήκανε δυὸ διαλεχτά βιβλία, οἱ «Νησιώτικες ἱστορίες» τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη καὶ τοῦ Κωστή Παλαμά «Οἱ Καημοὶ τῆς λιμνοβάλασους» — καὶ τὰ Σατιρικὰ γυμνάσματα, ποὺ δημοσιεύτηκανε σὲ περασμένους τόμους τοῦ «Νουμά». Τὸ κάθε βιβλ. οὐ πουλιέται δυὸ δραχμές.

— Ἀξίζει νὰ συχαρεῖ καίεις τὸν κ. Ι. Ζερβὸ ποὺ διευτύνει αὐτὴ τὴν ἰληθινὰ ἐθνικὴ ἐργασία καὶ ποὺ πλουτίζει τὴ φιλολογία μας μὲ τέτιες διαλεχτὲς ἐκδόσεις.

— Στὴν ἴδια σειρά τῆς Λογοτεχνικῆς βιβλιοθήκης βγήκανε καὶ τὰ «Συριακὰ διηγήματα» τοῦ Ροῖδη, μὲ προλεγόμενα τοῦ κωθηγητῆ κ. Ἀντρέαδη.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. κ. R. Park καὶ Νικ. Γιαν. Liverpool, Σπ. Κοντολ. Σμύρνη, Α. Σουρ. Σπάρτη. Λάβαμε τὴ συνδρομὴ τοῦ 912 καὶ εὐχαριστοῦμε. — κ. Μ. Ρωσ. Khartoum. Στείλε μας Λεφ. Hearn. Θὰν τὸ δημοσιεύουμε — κ. C. Mol. Γενέβη. Λάβαμε τὰ 10 φρ. καὶ εὐχαριστοῦμε. — κ. E. Ἐλ. Ζυρίχη. Λάβαμε τὴ συνδρομὴ κτλ. καὶ εὐχαριστοῦμε. Στείλαμε τὰ «Ἀγκάδια καὶ Τριβόλοι».

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ἰδιοκτήτης: Δ. Ι. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, ἀρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συνδρομὴ χρονιάτικη: Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη δρ. 10. Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 12,50.—Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμεστε καὶ τριμηνες συνδρομῆς (1 δρ. τὴν τριμηνία).—Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητῆς, ἀ δὲν προπλερώνει τὴν συνδρομὴν του.

20 λεπτά τὸ φύλλο. — Τὰ περιεμένα φύλλα ποὺ λιοῦνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμὴ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κίосκια, καὶ στὶς ἐπαρχίες σ' ὅλα τὰ πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ

Αὐτὲς τὶς μέρες κυκλοφόρησε—αὐτὴ τὴ φορὰ μάλιστα σὲ κάπως ἐυρύτερο κύκλο—τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ «Δελτίου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου» τοῦ 1912. Μὰ καὶ στὰ Προλεγόμενά του βλέπουμε τὴ λογοδοσίαν τοῦ Ὀμίλου γιὰ τὰ περασμένα καὶ τὸ πρόγραμμά του γιὰ τὸ μέλλον—ἀιστανόμεστε τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ ἴδουμε καὶ μεῖς μὲ τὸ δικὸ μας τὸ μάτι, νὰ γράψουμε τὶς δικὲς μας σκέψεις γιὰ ὅτι ἔγινε καὶ γιὰ ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ γιὰ τὰ Προλεγόμενα αὐτὰ ποὺ βγαίνουν θεωρητικὰ ἀπ' τὸν Ὀμιλο, εἶναι πραγματικὰ γνώμη λίγων ἀνθρώπων ποὺ ἀποτελοῦν τὸν Ὀμιλο, ἴσως πῶς λίγων καὶ ἀπ' τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ τὸν διευθύνει, ἴσως καὶ ἐνὸς μόνο. Ὁ Ὀμιλος συστήθηκε ἀπὸ λίγους ἀνθρώπους «μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἱδρύσῃ ἕνα Πράτυπο Δημοτικὸ Σχολεῖο στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ βοηθήσῃ ν' ἀναμερφωθεῖ, μὲ τὸν καιρὸ, ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση» καὶ ἐσχέφτηκε νὰ μεταχειριστεῖ γιὰ μέσα του «δικλῆξεις καὶ ἐκδοσὴ βιβλίων, ἐφημερίδας καὶ περιοδικῶν». Εἶν' ἀλήθεια πῶς ἡ πρῶτη ἐντύπωση ὅσων διάβασαν τὰ πρῶτα ἐγγράφα ποὺ βγήκαν μὲς ἀπ' τὸν Ὀμιλο εἶταν ἐνθουσιαστικὴ γιὰ τοὺς φιλελεύθερους, μάλιστα ἐκείνους ποὺ σὺν καὶ μένα ἐδλεπαν ἀπ' τὸ Ἐξωτερικὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μὲ λυπητερὸ μάτι τὰ ἑλληνικὰ μας πράματα, γιατί ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1909 μᾶς φάνηκε ἀμέσως μισή, ἔχοντας ἀφορμὴ μὰ δχι ὠρι-

σμένο σκοπό, έχοντας το αίτημα πώς λείπει κάτι μὴ ξέροντας οὔτε τὸ τί λείπει οὔτε τὸ πῶς μπορεί νὰ ἀναπληρωθεῖ. Τὴν ἐντύπωση τὴν ἔκανε πρὸ εὐχάριστη ἢ σκέψη πῶς ἓνας δημοτικιστὴς ἔπρεπε νάναί καὶ φιλελεύτερος, σκέψη πού τὴ βλέπαμε ἐφαρμοσμένη σὲ μερικοὺς ἀπ' τοὺς ἰδρυτῆς πού ξέραμε τίς φιλελεύτερες ἀρχές τους. Τὴ δρᾶση τοῦ "Ομιλοῦ σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ δὲν τὴν παρακολοῦθησαμε ἀπὸ κοντὰ· βλέπαμε μόνο τὸ Δελτίο του καὶ μάθαμε πῶς τὰ μέλη του αὐξάναν καθημερινὰ καὶ νομίζαμε πῶς τὰ μέλη αὐτὰ θὰ εἴταν ἐπίσης φιλελεύτερα καὶ χαϊρόμαστε γιατί ἀρχίζε καὶ στὸν τόπο μας ὀργάνωση κάτου ἀπὸ φιλελεύτερες ἀρχές, ὀργάνωση πού ἔπρεπε νὰ διαδοθεῖ σὲ κάθε γωνία ἑλληνικῆς γῆς γιὰ νὰ κατορθωθεῖ ὁ σκοπὸς τοῦ "Ομιλοῦ, δηλ. ἡ γενικὴ ἀναμόρφωση καὶ μαζὺ μ' αὐτὴ καὶ ἡ νίκη στὸν ἐκπαιδευτικὸ σκοπὸ· γιατί βέβαια ἡ ἀναμόρφωση τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαίδευσης δὲ θὰ εἴτου δυνατό χωρὶς τὴ γενικὴ ἀναμόρφωση, ἀφοῦ «τὸ σχολεῖδ εἶναι πάντα ἀπεικόνισμα τῆς ἰδεολογίας, πού ἐπικρατεῖ σὲ μιὰ κοινωνία», ἀφοῦ «τὸ σχολεῖδ δὲν εἶναι ἡ ἀρχὴ ἀλλὰ οὐσιαστικὰ τὸ τέλος τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῶν μεταρρυθμίσεων», καθὼς πολὺ σωστὰ διαβάζουμε στὰ Προλεγόμενα (σελ. 9). Ἀπ' τὴν ἄλλη μερὶ εἶδαμε μὲ λύπη μας τὰ χάλια τῆς μεγάλης μάζας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού ἔφεραν στὸ περίφημο ἀρθρ. 107 — καὶ πού, τὸ πρὸ χειρότερο, εἶχαν μιὰ φοβερὴ ἐπίδραση στὸν «"Ομιλο»· Ἡ ἰδέα τοῦ πρότυπου σχολεῖοι, ἔπου εἴταν ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ "Ομιλοῦ γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, ναυαγοῦσε, γιατί μὲ τὸ νέο Σύνταγμα δὲν εἴτου δυνατό νὰ δοθεῖ ἄδεια γιὰ νὰ ἰδρυθεῖ τὸ σχολεῖδ αὐτό. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο βρήκαμε τὰ πράματα, ἔταν ἀρχίσαμε νὰ παρακολουθοῦμε ἀπὸ κοντὰ τὸ ἔργο τοῦ "Ομιλοῦ. Τότε εἶδαμε πῶς πολὺ αἰσιόδοξα τὸ εἶδαμε ἀπὸ μακριά· τότε εἶδαμε πῶς τὸ ἔργο του ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη εἴτου μιὰ προσπάθεια ν' αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν χωρὶς νὰ δοθεῖ καμμιά προσοχὴ στὴν ἰδεολογία τους, τότε εἶδαμε πῶς ὁ "Ομιλος κατῴρθωνε τὸ ἀληθινὸ θαῦμα γιὰ τὴ σημερινὴ ἐποχὴ νὰ συγκεντρώνει μέσα του ἀνθρώπους μὲ τίς πρὸ ἀντίθετες ἰδεολογίες. Κι ὅμως τὸ σχολεῖδ τοῦ "Ομιλοῦ θὰ εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ λέγεται σχολεῖδ ἐπαναστατικὸ, δηλ. σχολεῖδ τῆς νέας ἰδεολογίας πού πολεμοῦσε γιὰ τὴ νίκη!

Κι ὅμως ὁ "Ομιλος μόλις ναυάγησε ὁ ἀμεσὸς του σκοπὸς εἶχε νὰ βάλει μπροστὰ τὸ μόνο σκοπὸ πού τοῦμενε, καὶ γιὰ νὰ τὸ κάνει αὐτὸ εἰζευρε πολὺ καλὰ, μᾶς τὸ λέει δὲ στὰ Προλεγόμενα, πῶς χρειαζότανε γενικὴ κοινωνικὴ ἀναμόρφωση· ποῖς θὰ

εἴτου ὁ «ἓνας» νέος κόσμος πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς πού θὰ ἤθελε ὁ "Ομιλος νὰ ἐπιδιώξει τὴν ἐπικράτησή του, ἀφοῦ μέσα στὸν "Ομιλο βρῖσκονται σωρὸς ἀλληλοσυγκρούμενων κόσμων ἰδεῶν; Ποῖς εἶναι ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τοῦ μέλλοντος πού ἀντιπροσωπεύει ὁ "Ομιλος; Εἶν' ἀλήθεια πῶς ὁ ἐπίσημος "Ομιλος, πού ἀποτελεῖται εὐστοχῶς πραγματικὰ ἀπὸ ἓνα πρόσωπο ἔχει στὸ κεφάλι του μιὰ ἰδεολογία· μὰ ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἡ ἰδεολογία αὐτὴ κηρυχθεῖ ἐπίσημα ἰδεολογία τοῦ "Ομιλοῦ — τότε δὲν ξέρω ποῖς θὰ εἴτου ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν του, γιατί φυσ. καὶ πῶς δὲ θάμνε μέσα καὶ κανένας ἀπ' τοὺς καταφρονημένους «νεώτερους» μὲ τὴ φιλελεύτερη ἰδεολογία τους, μὲ τὴν ἀποστραφὴ τους πρὸς τὸ βούρδουλο, τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ πολιτισμοῦ πού θὰ κινδύνευε μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν φιλελεύτερων ἀρχῶν! Μὰ, καθὼς εἶπαμε, ὁ "Ομιλος σὰ σύνολο ἀπὸ περισσότερα μέλη δὲν ἔχει μιὰ ἰδεολογία — κι ὅμως αὐτὸ εἶναι πρὸ ἀναγκαῖο σήμερα προκειμένου νὰ ἐπιδοθεῖ στὸ σπουδαιότατο σκοπὸ του, «τὸ διαφωτισμὸ τῆς κοινωνίας».

Ποῖς εἶναι τὸ κοινὸ σημεῖο πού ἐνώνει τὰ μέλη τοῦ "Ομιλοῦ; Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν τὸ θέλει λυμένο ὁ "Ομιλος (καὶ κάνει πολὺ καλὰ) — καὶ ἔτσι συγκεντρώνει ὅλους πού πολεμοῦν τὴ διγλωσσία καὶ τὴν καθαρεύουσα· στὸ ἐκπαιδευτικὸ — δὲ βρῖσκεῖ σωστὴ τὴ σημερινὴ ἐκπαίδευση. Μὰ μὲ ποῖα θὰ τὴν ἀντικαταστήσει; Ἐδῶ ἀμέσως ἀρχίζουσι εἰ διαφωνίες, γιατί τὸ κάθε μέλος θὰ δώσει τὴν ἀπάντησιν τὴ σύμφωνη μὲ τὴν ὅλη ἰδεολογία του — καὶ τὸ θετικὸ σημεῖο πού θὰ ἐνώσει τοὺς συμπολεμιστῆς δὲ θὰ βρεθεῖ. Ἐτσι βρῖσκεται ὁ "Ομιλος μιὰ καὶ ἀναγνώρισε ἐπίσημα πῶς δὲν εἶναι πρὸ ἐκπαιδευτικὸς, μὰ ἀναμορφωτικὸς τῆς κοινωνίας ἀπάνου στὸ νέον κόσμον, πού προβλέπει πῶς εἶν' ὁ κόσμος τοῦ μέλλοντος, στὸ δῆλημα ἢ νὰ μὴν κάνει τίποτα καὶ ἐπομένως νὰ διαλυθεῖ (τὸ «Δελτίο» μονάχα ἓνα παιδαγωγικὸ περιοδικὸ δὲ θὰ δικαιολογεῖ βέβαια τὴν ὑπαρξὴ του), ἢ νὰ δράσει πραγματικὰ καὶ τότε πρέπει νὰ μᾶς δηλώσει καθαρὰ ὁ ἐπίσημος "Ομιλος, δηλ. ἡ ὀλιγαρχία, ἴσως ἡ μοναρχία πού τὸν ἀποτελεῖ, ποῖα εἶν' ἡ δικὴ τῆς ἰδεολογία, ποῖς εἶναι τὸ ἀναμορφωτικὸ τῆς πρόγραμμα γιὰ νὰ συνεργασθεῖ μὲ κείνα μόνο τὰ μέλη τοῦ "Ομιλοῦ πού ἔχουν τὴν ἴδια τὴν ἰδεολογία. Τὸ νὰ πολεμοῦμε οἱ φιλελεύτεροι ἡμεῖς μαζὶ μὲ ἀνθρώπους συντηρητικοὺς πού, ὅσο κι ἂν τοὺς ἐχτιμοῦμε, ὅμως δὲν μπορούμε νὰ συμφωνήσουμε μαζὶ τους στὶς ἰδέες τῆς μόρφωσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ πλουτοκρατικὴ, συντηρητικὴ ἰδεολογία — αὐτὸ μού φαίνεται πῶς θὰ εἴτου ἠθικὴ αὐτοκτονία μας. Κι ἀφοῦ τὸ Καταστατικὸ τοῦ "Ομιλοῦ, πού ἡ

ἐπιτροπή του θέλει σώνει και καλά να τὸ ἀκολουθήσει πέρα πέρα μὴν ἀκούοντας κἂν τὴ γνώμη τῶν μελῶν, δὲ δίνει κανένα μέσο στὰ μέλη να ἐπιβάλλουν αὐτὰ τὴν πορεία τοῦ Ὁμίλου στὴν Ἐπιτροπή και να μὴ σέρνονται ἀπ' αὐτή, ἔχουν ὑποχρέωση ἀπέναντι στὸν ἑαυτό τους, βλέποντας τίς ἀντίθετες ἀνάμεσα τῆς δικῆς τους ἰδεολογίας και τῆς ἐπίσημης ἰδεολογίας τοῦ Ὁμίλου να παραχωρήσουν τὴ θέση τους σὲ κείνους ποὺ συμφωνοῦν ἐλόγετα μ' αὐτή.

Ὅπως εἶναι συγκροτημένος κι ὅπως διοικεῖται σήμερα ὁ Ὁμιλος δὲν εἶναι σὲ θέση να ἀναλάβει τὸ φορτίο τῆς μεγάλης κοινωνικῆς ἀναμόρφωσης· ὅσο μόνο τὸ νούμερο τῶν μελῶν ἔχει σημασία, ὅσο ἀποφείγεται κάθε συζήτηση ποὺ μπορεῖ να φέρει διάσταση, ποὺ μπορεῖ να ἐλαττώσει τὸ νούμερο αὐτὸ (ἀπόδειξη ἢ φανερὴ τάση να ματαιώνονται οἱ ἀρχικὰ ἀποφασισμένες συζητήσεις τῆς Δευτέρας γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ) ὁ Ὁμιλος εἶναι καταδικασμένος στὴν ἀδράνεια δηλ. στὸ να βγάξει τὸ Δελτίο και να προσφέρει γιὰ δυὸ δεκάρες τσάι στοὺς ἐπισκέπτες τοῦ Κέντρου. Ἄν ὁ Ὁμιλος θελήσει ἀληθινὰ να δράσει, θελήσει πραγματικὰ να βάλει μπροστὰ τὸ μεγάλο ἀναμορφωτικὸ σκοπὸ ποὺ βρίσκει ἀναγκαῖο και ὑπόσχετα ν' ἀρχίσει — πρέπει να χρωματισθεῖ ἂν εἶναι συντηρητικὸς ἢ φιλελεύθερος και να κρατήσει μόνο ὁμοίμορφα στοιχεῖα· οἱ ἰδέες ποὺ φαίνονται σήμερα να διέπουν τὸν ἐπίσημο Ὁμιλο εἶναι ἀντίθετες με τίς δικές μας και μᾶς ἐπιβάλλουν να τὸν ἐγκαταλείψουμε· ἢ ἐπικράτηση πάλι τῶν δικῶν μας ἰδεῶν θὰ μᾶς στερήσει τὴν πολύτιμη συνεργασία προσώπων ποὺ ἀγαποῦμε κ' ἔχτιμοῦμε μὰ διαφωνοῦμε ριζικὰ μαζί τους.

Κακὸς και λυπηρὸς ὁ χωρισμὸς — μὰ ἀναγκαῖος γιὰ τὴν ἀδολὴ δράση.

A. ΤΡΑΝΟΣ

Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

A.

Ἄν γιὰ ἓνα ἄτομο ἔχει μεγάλη σημασία να ξέρη τί εἰσόδημα ἔχει και τί πρέπει ἀνάλογα με αὐτὸ να ξοδεύη, πολὺ μεγαλύτερη σημασία ἔχει αὐτὸ γιὰ ἓνα Κράτος. Ἐνα ἄτομο ποὺ δὲν ξέρει τὸ εἰσόδημά του και τί ξοδεύει ἢ ποὺ ξοδεύει πάρα πάνω ἀπὸ ὅ,τι ἐσοδεύει, γλῆγορα βαδίζει στὸ δρόμο τῶν δανείων, στὸ δρόμο τῆς οικονομικῆς ἐξαρτήσεως και ὑποταγῆς, τῆς οικονομικῆς καταστροφῆς και

μαζὶ μ' αὐτὴν ἔρχονται τόσα ἄλλα κακὰ και στὸ τέλος ἢ ἐπαιτεία!

Ἐνα ὅμως κράτος ἐκτὸς αὐτῶν τῶν κακῶν, ὅταν ὑπὸ οικονομικὴ ἀποψη βαδίζει χωρὶς πύξινδα, χωρὶς δηλ. να ξέρη τίς οικονομικὲς δυνάμεις του και χωρὶς να τίς ρυθμίσει δίκαια ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κακὰ ποὺ ἀριθμήσαμε παραπάνω γιὰ τὰ ἄτομα, δημιουργεῖ ἀνωμαλίες ἐσωτερικῆς, λαϊκῆς ἐξεγέρσεως και συγκρούσεως τῶν διαφόρων τάξεων. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο κυρίως πρῶτα τὰ κράτη και ὕστερα και τὰ ἄτομα αὐτὰ ἀκόμη — τουλάχιστο σὲ κείνους τοὺς λαοὺς ποὺ μποροῦν να σκέπτονται — ὑπολογίζουν τὰ χρηματικὰ τους μέσα, ποὺ μποροῦν να διαθέσουν και τὸ τί ἀνάγκες ἔχουν και προσπαθοῦν να τὰ φέρουν σὲ ἰσοζύγιο, με τὴ διαφορά ὅτι τὸ μὲν ἄτομο βρίσκει πρῶτα τὰ ἐσοδὰ του και σύμφωνα μ' αὐτὰ κανονίζει και τίς ἀνάγκες του, τὰ ἐξοδὰ του — μέχρις ἐνὸς ὄριου ἐννοεῖται, — ἐνῶ τὸ κράτος με τὴν κυριαρχικὴ ἐξουσία ποὺ ἔχει στὰ χέρια του, ποὺ τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς ἰσχυρότερης τάξης τὴν ὅποια φυσικὰ και τὰ συμφέροντά της μέσα στὸ κράτος και ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ Κράτους ἀντιπροσωπεύει, ὀρίζει πρῶτα τὰ ἐξοδὰ του, τίς ἀνάγκες του και ὕστερα, ἀφοῦ τενωσῆ τὴ λαϊκὴ οἰκονομία στὸ κρεβδάτι τοῦ Προκρούστη, προσπαθεῖ να ὀρίση και τὰ ἐσοδὰ του. Ἄνάλογη με τὴν αὐστηρότητα αὐτὴ τοῦ Κράτους εἶναι και ἡ ἀντίδραση ἐκείνων ποὺ συνεισφέρουν γιὰ τὰ μαζευθοῦν τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά ἐν γένει μέσα. Αὐτὸ τὸ λογαριασμὸ ποὺ κάνει ἓνα Κράτος γιὰ τὰ ἐξοδὰ του και τὰ εἰσοδήματά του σὲ ἀριθμὸ ὀρισμένο και με συστηματικὴ τάξη τὸν ὀνομάζουμε προϋπολογισμὸ.

Ἀφίνοντας τὰ ἄτομα τώρα κατὰ μέρος — τὰ Κράτη πρῶτα ἀναμετροῦν τίς ἀνάγκες τους, βάζουν κάθε ἀνάγκη στὴ σειρά ἀνάλογα με τὴ σημασία της και ὕστερα βρίσκουν γιὰ κάθε ἀνάγκη και τὸν τρόπο ποὺ θὰ εὑρουν τὰ μέσα γιὰ να τὴν καλύψουν, ὥστε να ἔλθουν ἀνάγκες και δαπάνες σὲ ἰσορροπία. Αὐτὸ εἶναι τὸ τεχνικὸ, τὸ τυπικὸ μέρος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ποὺ ἔχει ὅμως παραπολὺ μεγάλη σπουδαιότητα.

Ἐστερα σκέπτεται τὸ κράτος ἀπὸ ποιὸν θὰ ζητήση τὰ μέσα γιὰ να σκεπάση τίς ἀνάγκες του και σὲ ποιά ἀναλογία και σὲ ποιά ἀνάγκη ἀπὸ ἕλες και πόσα πρέπει να ξοδεύση σ' αὐτή. Αὐτὸ εἶναι τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸ, κοινωνικὸ μέρος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐδῶ βλέπουμε πῶς σκέπτεται τὸ κράτος γιὰ τοὺς ὑπηκόους του, πῶς γιὰ τὴ δυνατὴ τάξη και πῶς γιὰ τὴν ἀδύνατη τάξη. Ἄν εἶναι παραπολὺ δυνατὴ ἢ πρῶτη τότε τὰ φορτῶνει ὅλα τὰ ἐξοδα, τὸ σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου, στὴ δεύτερη, ἐνῶ συγχρό-

νως τὰ ξοδεύει δὲ γὰρ τοὺς δυνατοὺς. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀναλογία μπορεῖ νὰ καταλάβῃ κάπως κανεὶς καὶ ποῖα εἶναι ἡ κοινωνικὴ σύνθεσις αὐτοῦ τοῦ Κράτους.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Προϋπολογισμοῦ λοιπὸν μὲ λίγα λόγια εἶναι: 1) ἓνα τεχνικὸ βοηθητικὸ μέσο γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ κυριώτερος τυπικὸς καὶ οὐσιαστικὸς σκοπὸς τῆς οἰκονομίας τοῦ Κράτους, δηλ. ἡ κανονικὴ πρόνοια γιὰ νὰ σκεπαστοῦν ἀρκετὰ τὰ ἔξοδα ἀπὸ τὰ ἔσοδα, 2) νὰ μᾶς δείξῃ τὸ μέγεθος δλης τῆς δαπάνης ἐν σχέσει μὲ τὴν οἰκονομικὴ δύναμη τοῦ λαοῦ καὶ τῆς οἰκονομίας του, 3) ὁ προϋπολογισμὸς ὀρίζει τὰ ὅρια μέσα στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κινεῖται ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, χωρίζεται σὲ τμήματα, ἓνα χρηματικὸ ποσὸ ποῦ εἶναι ὠρισμένο γιὰ ἓνα τμήμα, γιὰ ἓνα σκοπὸ δὲν μπορεῖ νὰ διατεθῇ γιὰ ἄλλο σὲ καμμιά περίπτωση καὶ πρέπει νὰ χωρίζῃ καθαρὰ τὰ τακτικά του ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἀπὸ τὰ ἔκτακτα. Ἄν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἀνάγκη τακτικά καὶ ὁμοίομορφα κάθε χρόνον, τότε πρέπει καὶ τὸ μέσο γιὰ νὰ σκεπαστῇ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη, τὸ ἔσοδο δηλ. τοῦ Κράτους νὰ εἶναι τακτικὸ καὶ ἀρκετὸ. Ὡστε τὰ τακτικά ἔξοδα πρέπει νὰ σκεπάζονται μὲ τακτικά ἔσοδα. Εἶναι ἔκτακτη ἡ ἀνάγκη, δηλ. γίνεται μιὰ φορά, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνεται συχνὰ καὶ ὁμοίομορφα, τότε μποροῦμε καὶ νὰ προσφύγουμε καὶ σὲ ἔκτακτα μέσα, π. χ. δάνεια, ἀλλὰ ἔκτακτα ἔσοδα. Ἄλλοιμονο δμως στὸ κράτος ποῦ προσπαθεῖ νὰ σκεπάξῃ τακτικά ἔξοδα μὲ ἔκτακτα ἔσοδα, καταφεύγει σὲ ἔκτακτα ἔσοδα γιὰ σκοποὺς ὀχι παραγωγικοὺς, γιὰ ἀνάγκες ἔκτακτες τώρα, οἱ ὁποῖοι δμως θὰ φέρουν ὕστερα ἀπὸ καιρὸ ἄλλες ἀνάγκες — τακτικὰς δμως πλέον καὶ συνεχεῖς! — ποῦ δὲ θὰ μπορεῖ τὸ Κράτος μὲ τὰ τακτικά του ἔσοδα νὰ τίς σκεπάσῃ!

Ὅταν μελετᾶμε ἓναν προϋπολογισμὸν ἔχουμε ὑπ' ὄψην μας τὴν διάκριση ποῦ ἐκάναμε παραπάνω, δηλ. 1) τὴν τυπικὴ ἢ τεχνικὴ ἀποψη καὶ 2) τὴν δημοσιονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀποψη τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Στὴν πρώτη ἔχουμε νὰ ἐξετάσουμε καὶ τὸ σύστημα τῶν διαιρέσεων του καὶ τὴν κατάταξιν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐξόδου ἢ ἐσόδου στὸ Α ἢ τὸ Β τμήμα τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατόπιν τὸ ζήτημα τῆς ταμιακῆς ἐνότητος, ποῦ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν εὐκίνησιν τῶν χρηματ. μέσων τοῦ Κράτους, ὥστε νὰ μποροῦν οἱ ἀνάγκες τοῦ Κράτους νὰντικρύζονται πάντοτε μὲ τὰ κατάλληλα μέσα γιὰ νὰ σκεπαστοῦν καὶ νὰ μὴ δημιουργοῦν μέσα στὸν προϋπολογισμὸν ἐδῶ μὲν ἔλλειψη, ἐκεῖ δὲ συγκέντρωση ἀ-

σκοπὴ χρήματος καὶ γιὰ νὰ μπορῇ κανένας δσοτὸ δυνατόν εὐκολώτερα νὰ ἐξελέγχῃ τὸ σύνολο τοῦ προϋπολογισμοῦ, ποῦ θὰ εἶναι ὅταν ἓνα σῶμα δταν τηρηταὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ταμιακῆς ἐνότητος καὶ δὲν χωρίζεται σὲ τμήματα ποῦ δὲ συγκοινωνοῦν μεταξὺ τους. Εἶναι δηλ. ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ὅταν τὸ νόμο τῶν συγκοινωνούντων ἀγγέλων, ὅπου τὸ ὑγρὸ ποῦ εἶναι στὸ ἓνα βρίσκεται στὴν αὐτὴ ἐπιφάνεια μὲ τὸ ὑγρὸ ποῦ εἶναι στὸ ἄλλο. Ὑστερα — πάλι ἀπὸ τὴν τυπικὴ ἢ τεχνικὴ ἀποψη — ἔχουμε νὰ ἐξετάσουμε ἂν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἔλαβε δλη τὴ φροντίδα γιὰ νὰ ἀντικρύζονται τὰ ἔξοδα ἀρκετὰ μὲ τὰ ἔσοδα, δηλ. ἂν εἶδε εὐλικρίνεια, ἂν ἐλογάριασε τὰ ἔσοδα τοῦ προσεχοῦς χρόνου μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ πραγματοποιηθοῦν ἐπάνω κάτω ἢ τὰ ἐφούσκωσε τόσο ὥστε νὰ κάμῃ εὐχάριστη ἐντύπωση μὲ ψεύτικα περισσεύματα ἢ ἐλάττωσε καὶ ἀπέκρυψε τὰ ἔξοδα ὥστε νὰ τὰ φέρῃ σὲ ψεύτικο ἰσοζύγιον μὲ τὰ ἔσοδα γιὰ τὸν αὐτὸ σκοπὸ. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, φούσκωμα τῶν ἐσόδων καὶ ἐλάττωσις τῶν ἐξόδων φέρουν τὰ ἐλλείμματα, ποῦ εἶναι δὰ τόσο γνωστὰ σὲ μᾶς, καὶ τὰ ἐλλείμματα ἀναγκάζουν τὸν ὕπουργὸν νὰ ζητήσῃ πιστώσεις ἀναπληρωματικὰς ἢ συμπληρωματικὰς γιὰ νὰ τὰ σκεπάσῃ καὶ τότε δὲν ἔχουμε προϋπολογισμὸν ἀλλὰ ἀπάτη καὶ κοροϊδία! Ὁ διαπρεπὴς στὰ δημοσιονομικά Stourm λέγει δι: «γιὰ νὰ γίνουν ὑπολογισμοὶ σωστοὶ ἀπαιτοῦνται δυὸ ἀρετὲς: δξύνεια καὶ εὐλικρίνεια. Ἡ δξύνεια ἐπιτρέπει στὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν νὰ βλέπῃ καθαρὰ τὸ μέλλον, δσον τὸ δυνατόν καθαρώτερα ἢ εὐλικρίνεια δὲ τοῦ ἐπιβάλλει νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν ἐξάστερα. Καὶ τὰ δυὸ δμως πρέπει νὰ συνυπάρχουν. Δὲν ὠφελεῖ νὰ εἶναι ὁ Ὑπουργὸς εὐλικρινὴς χωρὶς νὰ εἶναι δξύνους. Καὶ πάλι τί ὠφελεῖ ἡ δξύνεια ἂν ἀπὸ ἔλλειψιν εὐλικρίνειας τὸ φῶς εἶναι κρυμμένο «ὑπὸ τὸν μῶδιον;» Ἡ δξύνεια εἶναι χάρισμα ποῦ τὸ τελειοποιεῖ ἡ πείρα.» Αὐτὰ λέγει ὁ Stourm καὶ ἔχουμε ἄπειρα παραδείγματα Ὑπουργῶν ποῦ ἐν γνώσει ἐξογκῶνουν τὰ ἔσοδα καὶ βλέπουμε ἓνα γερουσιαστὴ στὴ Γαλλία νὰ λέῃ: «ἡ αὔξησις τῶν ἐσόδων γιὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐφαίνετο νὰ ἀνέλθῃ στὸ ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομ. Ἄν τώρα ἐσημειώθῃ στὸν προϋπολογισμὸν αὔξησις τριῶν ἑκατομ. αὐτὸ ἐγινε διότι ἐπρεπε νὰ κλείσῃ ὁ προϋπολογισμὸς μὲ ἰσοζύγιον!!» Καὶ σ' αὐτὸν τὸ λογαριασμὸν οἱ περισσότεροι ὕπουργοί μας εἰδειχναν πάντοτε μεγάλη ἐπιτηδεϊότητα: εἶχαν καταστήσει ταχυδακτυλουργοὶ καὶ ἐπειδὴ τέτοιαι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πολλοὶ σ' ἓναν τόπον περιορίστηκε ἡ τέχνη σὲ πέντε ἕξιν ἀνθρώπους, ποῦ εἶτε μέσα στὴ Βουλὴ εἶτε ἐξω ἀπ' αὐτὴ ἀλληλαγερονθοκαποῦντο, ὁ ἓνας ἐβγαζε ψεύτη καὶ ὑποκριτὴ τὸν ἄλλο καὶ οὐ-

τω καθεξής; έννοείται ότι αυτοί μεταξύ τους ήξευραν πολύ καλά τί τρέχει και συνεννοούντο θαυμάσια μεταξύ τους, αλλά έλοι οι Έλληνες υπήκοοι, και αυτοί ακόμη οι πατέρες του έθνους, από τους όποιους αφαιρούμε αυτούς τους πέντε-έξη σοφτάδες, δέν μπορούσαν οι δυτυχει; να καταλάβουν τί συμβαίνει! Έπειτα χρειάζεται στον Έπουργό των Οικονομικών να έξασκη και κάποιαν επίβλεψη και στους συναδέλφους του, που φέρονται κάποτε σαν άσωτοι υιοί, μάλιστα όταν άκουν πολλά περισσέματα. Γι' αυτό και ό Θιέρτος κοντά στις άλλες άρετές του Έπουργού των Οικονομικών ζητεί και όλίγην **αγριότητα** (férocité)! «Χρειάζεται, λέγει, λίγη αγριότητα για να υπερασπισθώ κανείς; το Ταμείο, που ένώ άνήκει σ' όλον τον κόσμο, έν τούτοις δέν άνήκει σε κανένα!»

Στή δεύτερη, δηλ. τή δημοσιονομική και κοινωνική. Από αυτήν την άποψη έξετάζουμε ποιά είναι ή πολιτική του Κράτους στην κατανομή των βαρών της πολιτείας, ποιός θα πληρώσει και σε ποιά αναλογία τα μέσα που χρειάζεται το Κράτος για τις ανάγκες του, από ποιά τάξη θα ζητήση να πάρη, ή αν τα πάρη από όλους από ποιόν θα πάρη τα περισσότερα, και αυτήν την πολιτική την βλέπουμε να εκδηλώνεται καθαρά στο φορολογικό σύστημα, που εφαρμόζει, αν δηλ. είναι σύστημα με άμεσους φόρους και τότε όλα τα βάρη τα βασιάνε τα πραγματικά κεφάλαια και τα πραγματικά εισοδήματα, ή αν είναι σύστημα με έμμεσους φόρους, που όλοι οι φόροι επιβάλλονται με βάση **ένα πλάσμα!** ή αν είναι μικτό σύστημα από άμεσους και έμμεσους και τότε από την αναλογία που έχουν αυτά τα δυό είδη των φόρων, καταλαβαίνει κάπως κανείς σε ποιά σχέση εύρίσκονται και οι διάφορες κοινωνικές τάξεις μεταξύ τους και ποιά είναι ή δυνατότερη που γρονθοκοπά την άλλη. Τέλος μπορεί να έχουμε και μικτό φορολογικό σύστημα που έκτός από άμεσους και έμμεσους φόρους έχει και έσοδα από ιδιωτική περιουσία και επιχειρήσεις του Κράτους, που περιστρέφονται σε άντικείμενα μεγάλης κοινωνικής σημασίας, όπως τα δάση, οι σιδηρόδρομοι κτλ. Από τον προϋπολογισμό λοιπόν θα ίδουμε τί σκέπτεται ή Κυβέρνηση γι' αυτά όλα τα ζητήματα, επίσης πώς σκέπτεται — αν σκέπτεται — να έπηρέαση με το φορολογικό της σύστημα, π. χ. με έναν καλό φόρο όλων των κληρονομιών ή κεφαλαίων, την κακή κατανομή του εισοδήματος που την κάμνει διαρκώς χειρότερη, άδικότερη ή άχαλίνωτη έλευθερία του συναγωνισμού, μάλιστα στην εποχή μας. Και όπως για τα έσοδα έτσι και για τα έξοδα από τον προϋπολογισμό βλέπουμε πώς έννοει το Κράτος να διαθέση αυτά που παίρνει από τους υπηκόους του: αν

σε παραγωγικούς σκοπούς, αν σε μη παραγωγικούς σκοπούς, αν με σπατάλη ή όχι, κτλ.

Κι αφού είπαμε αυτά τα γενικά ως έρθουμε τώρα να έξετάσουμε με λίγα λόγια τον Προϋπολογισμό που μάς έφερε ή σημερινή Κυβέρνηση, τον Προϋπολογισμό για το 1912. Πρώτα θα τον έξετάσουμε από **τυπική-τεχνική** άποψη και ύστερα από **δημοσιονομική-κοινωνική** άποψη.

Α'.) από τυπική-τεχνική άποψη.

Πρώτα πρώτα χαιρετίζουμε με μεγάλη μας χαρά το γεγονός, ότι για πρώτη φορά έφέτος ό προϋπολογισμός έψηφίστηκε έγκαιρα και προτού άρχισή ή χρήση του 1912. Αν έξακολουθήση αυτό και στο μέλλον θα διευκολύνη τους άπολογισμούς και θα βάλη κάποια τάξη στη διαχείριση, φοβούμαστε όμως, ότι, όπως έχει όριστη σ' έμάς το οικονομικό έτος, δηλ. νάρχιξη την 1 Ιανουαρίου και να τελειώνη στην 31 Δεκεμβρίου, σύστημα που το έγκατέλειψαν σχεδόν όλα τα άλλα Ευρωπαϊκά κράτη και ή ψήφιση του προϋπολογισμού προτού άρχισή το έτος είναι πολύ δύσκολη, ακόμη και μετά το νέο Σύνταγμα κατά το όποιο ή Βουλή θα συνέρχεται αυτόδικαίως όχι όπως πριν την 1η Νοεμβρίου, αλλά την 1η Οκτωβρίου και ή χρήση του οικονομικού έτους δέ συμβιβάζεται με τις οικονομικές συνθήκες του τόπου.

Δέν μπορεί να πιστέψη κανείς, ότι υπολογίζουμε λογικά από την Οκτώβρη του 1911 π. χ. τί ποσό προϊόντων γης θα βγάλη ό Αύγουστος του 1912, ώστε να προϋπολογίσουμε τί εισπράξεις μπορεί να περιμένη το Δημόσιο. Ούτε τις στοιχειωδέστερες ένδειξεις δέν μπορούμε να έχουμε την εποχή αυτή για την πιθανότητα της έρχομένης παραγωγής και επομένως για τις άνάλογες εισπράξεις του κράτους. Αυτό άκριθώς συμβαίνει στους φόρους των προϊόντων της γης, όπως και στον υπολογισμό των εισπράξεων που θα δώση ό δασμός του σταριού. Ένώ αν άρχισε ή χρήση τον Άπριλη ή Ιούλιο, θα είχαμε μερικές ένδειξεις αν θα είναι μικρή ή μεγάλη ή έγχώρια παραγωγή, που καννίζει το ποσό του εισαγομένου απ' έξω σταριού. Φέρνουμε αυτά τα παραδείγματα ως το πιο ζωντανό για άπόδειξη της ανάγκης να μετατεθώ το οικονομικό έτος ώστε νάρχιξη την 1 Άπριλίου, αν όχι άργότερα.

Μαζί μ' αυτή την εποχή δέ θεωρούμε άσχοπο να συστήσουμε στους άρμολίους να φήσουν τους πολύ φιλόους λιγαριασμούς του περασμένου καιρού και να μην άραδιάζουν, ύστερα από εκατομμύρια, μονόδραγμα και λεπτά, γιατί, έκτός που δυσκολεύουν τή μέλητη και προκαλούν άσχοπο κόπο, καταναίει και

κοροϊδία, αν δεν είναι θρασύτης, τὸ νὰ μιλάμε μὲ ἀκριβεία μονολέπτου, ἔταν κινδυνεύουμε ν' ἀπατηθοῦμε γιὰ ποσὰ ἑκατοντάδων χιλιάδων! Θὰ ἀρκοῦσε οἱ λημοὶ νὰ γίνονταν σὲ χιλιάδες δραχμῶν, γιὰ νὰ μὴν αὐταπατόμαστε.

(Στὸ ἄλλο φύλλο Β': Τὰ ἔσοδα)

ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ

ΦΙΛΕΛΕΥΤΕΡΟΙ

Γ.

Ἐγραψα στὸ πρῶτό μου ἄρθρο, πῶς, λέγοντας πῶς εἴμαστε φιλελεύτεροι, ἐννοοῦμε ἕτι ζητοῦμε τὴν ἐλεύτερη σκέψη ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερων ἀνθρώπων, ἐλεύτερη ὄχι μόνο ἀπὸ νομικὸ καταναγκασμὸ μὰ καὶ ἀπὸ οἰκονομικὰ ἐμπόδια. Ἔτσι γίνεται φανερό πῶς ἕνας τέτοιος λιμπεραλισμὸς δὲν πρέπει νὰ συγχυστεῖ μὲ τὸν παλιὸ λιμπεραλισμὸ τοῦ *laissez faire*. Ἄν κανεὶς ζητοῦσε τὴν ἐλεύτερη δράση καὶ εἶτανε συνεπής, ἔπρεπε φυσικὰ νὰ καταλήξει στὸν ἀναρχισμό· μὰ τὴ συνέπεια αὐτὴ δὲν τόλμησαν νὰ τὴν τραβήξουν οἱ φίλοι τῆς ἐλεύτερης δράσης γιὰ τὴν ἀναγνώριζαν τὸ Κράτος καὶ ἤξευραν πῶς τὸ Κράτος καὶ τὸ δίκαιο προϋποθέτουν ἴσα ἴσα τὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευτερίας. Σκουντοῦσαν λοιπὸν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γιὰ νὰ βροῦν τὸ βαθμὸ τῆς ἐλευτερίας ποῦ ἔπρεπε νὰχεῖ τὸ ἄτομο καὶ εἶναι φυσικὸ πῶς ὁ τέτοιος βαθμὸς θὰ παράλλαζε κατὰ τὸ πρόσωπο ποῦ ἤθελε νὰ τὸν ὀρίσει. Τὸν τελευταῖο καιρὸ τονίστηκε πῶς ἡ δράση ἔπρεπε νὰ περιοριστεῖ μόνο ὅσο εἶναι ἀναγκαῖο, καὶ κριτήρια τῆς ἀναγκαιότητος αὐτῆς ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ λογικὴ, πῶς μὲ ἄλλες λέξεις λιμπεραλισμὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ νὰ μὴν ἀναγνωρίζε κανεὶς ἄλλους περιορισμοὺς τῆς ἀνθρώπινης δράσης παρὰ μόνο ἐκείνους ποῦ ἐπιβάλλει ἡ λογικὴ. Μὰ δὲ νομίζουμε πῶς τὸ κριτήριον αὐτὸ μπορεῖ νὰ κρατηθεῖ πολλές φορές ἔδωκα τὴ λογικὴ γιὰ κριτήριον, μὰ σ' αὐτὴ στηρίζονταν τοῦ κόσμου οἱ δυνατότητες μὲ τὴν ἴδια δύναμη, ὥστε τὸ κριτήριον κατανοοῦσε τιποτένιο· τὴ λογικὴ ἐμεῖς δὲν τὴ βλέπουμε ἔτσι ἀπόλυτη, μὰ σὲ μορφὴ τῆς λογικῆς μου, τῆς λογικῆς σου, κλ. τὴ βλέπουμε δηλ. ὑποκειμενικὴ, καὶ ἔτσι πιστεύουμε πῶς ἂν τὴ βάλουμε γιὰ κριτήριον τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς τοῦ λιμπεραλισμοῦ θάχουμε τόσοσους λιμπεραλισμοὺς ὅσους καὶ οἱ λογικὲς ποῦ θὰ σκεφτότανε ἂν ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἀναγκαῖος ἢ ὄχι. Ἡ ἀρχὴ, ὅπως παραπάνου τὴν ἀναφέραμε, μὰς φαίνεται λοιπὸν ἀόριστη -- θὰ τὴν καταδικάσουμε

δὲ ὀλοτέλα μὸλις ὀρίσται σ' ἕνα σημείο ποῦ θὰ καταστρέφει τὴν ἐλεύτερη σκέψη. Γιατὶ ὅσο μικρότερος εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς ἀτομικῆς δράσης, τόσο μεγαλύτερος εἶναι ὁ κίνδυνος τῆς ἐλεύτερης σκέψης, καὶ αὐτὸ ὄχι τόσο ἀπὸ τὸ νομικὸ μέρος ὅσο ἀπὸ τὸ οἰκονομικὸ, γιὰ τὴν ἐλεύτερη δράση μπορεῖ πολλές φορές νὰ φέρει στὴν οἰκονομικὴ ἐξάρτηση τῶν πολλῶν ἀπ' τοὺς λίγους, καὶ ἐπομένως νὰ περιορίσει ἐμμέσως τὴν ἐλεύτερη σκέψη τῶν πολλῶν, βάζοντάς τοὺς οἰκονομικὰ ἐμπόδια.

Ἐπιμένουμε λοιπὸν στὴν ἐννοια τοῦ λιμπεραλισμοῦ σὰν ἀρχῆς ποῦ ζητᾷ τὴν ἐλεύτερη σκέψη ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερων ἀτόμων καὶ ἀρχίζουμε τώρα νὰ τραβοῦμε τὶς συνέπειες τῆς ἀρχῆς αὐτῆς.

Ἡ πρώτη συνέπεια τῆς ἀρχῆς εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς ἐλεύτερης ἐπιστήμης. Κανέναν περιορισμὸ δὲν ἀνεχόμεσται στὴν ἐπιστημονικὴ μας ἐρευνα καὶ στὴ διατύπωση τῶν συμπερασμάτων τῆς. Κανέναν περιορισμὸ ἀπ' τὸ νόμον πολεμοῦμε λοιπὸν κάθε διάταξη τοῦ δικαίου ποῦ θέλει νὰ περιορίσει τὴν ἐπιστήμη. Αὐτὸ δυστυχῶς γίνεται στὸν τόπο μας, γιὰ τὴν τιμωρεῖται ὁ ἐπιστήμονας ἐκεῖνος ποῦ θὰ τολμοῦσε νὰ ἐξωτερικεύσει τὰ πορίσματα τῆς ἐργασίας του, ἂν τυχὸν τὰ πορίσματα αὐτὰ ἀντιβαίνουν σὲ ὀρισμένους ἀρχές, ποῦ ἐπικρατοῦν σήμερα, ἠθικὰς ἢ θρησκευτικὰς. Ἔτσι ἐπιζοῦμε στὸν τόπον μας μ' ὅλον τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα τὴν πρωτοφανῆ ἀγνοια ἢ γιὰ μερικὸς τὴ μὴ ἐκδήλωση σπουδαίων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, ποῦ ἄλλοι ἔχουν κατακτήσει τόσο ἔδωκα, ἔτσι ἐπιζοῦμε τὴ ντροπὴ νὰ καταγγέληται ἕνας ἐπιστήμονας γιὰ τὸ τόλμησε ν' ἀναπτύξει τὶς ὕψιστες θεωρίες του, πορίσματα τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐργασίας. Κανέναν περιορισμὸ οἰκονομικὸ, ὅπως θὰ ἀναπεύξουμε παρακάτω. Κανέναν περιορισμὸ δογματικὸ αὐτὸ θὰ πεῖ πῶς ζητοῦμε ὄχι μόνο ἐλεύτερη μὰ καὶ φιλελεύτερη ἐπιστήμη. Δὲ θὰ μακρολογήσομε ἐδῶ γιὰ τὸν ὀρισμὸ τῆς ἐπιστήμης· ἐμεῖς τὴν καταλαβαίνουμε σὰν ἕνα συστηματοποιημένο σύνολο ἐνοιῶν κάτου ἀπὸ μιὰ γενικώτερη ἐννοια. Ἔτσι δὲν τὰ πολυλογοῦμε ἂν ἡ θεολογία πρέπει νὰ χαρακτηριστεῖ ἐπιστήμη ἢ ὄχι. Ἐμεῖς τῆς ἀφίνουμε τὴ χαρὰ νὰχεῖ τὸν τίτλον τῆς ἐπιστήμης. Μὰ φιλελεύτερη ἐπιστήμη βέβαια δὲν τὴ βρίσκουμε ὅσο εἶναι δεμένη σὲ ὀρισμένα δόγματα, ὅσο ἀναγνωρίζε ὀρισμένους ἀπόλυτους ἀλήθειες ἐκ τῶν προτέρων, χωρὶς νὰ τις ἐρευνήσει, χωρὶς ν' ἀμφιβάλλει πρῶτα γι' αὐτὰς καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ πεισθεῖ. Κι αὐτὸ εἶναι γιὰ τὴ θεολογία φυσικὸ, γιὰ τὴν ἀλήθειες τὶς αὐτὰς, εἶναι ἀλήθειες «κατ' ἀποκάλυψιν». Ἔτσι δὲν πρέπει νὰ μὰς φανεῖ παράδοξο ὅτι μοῦ διηγήθησαν κάποτε γιὰ ἀστεῖον, πῶς δηλ. μὰ

Κατήχηση πού διδάσκεται στα γυμνάσια εύρισκε την απόδειξη τής ύπαρξης του Θεού στο σύμβολο τής πίστεως, πού λέει «πιστεύω σ' έναν Θεό. . . .» δέχουμαι βέβαια πώς αυτό δεν είναι απόδειξη, μα τὸ δόγμα δὲν ἔχει ἀνάγκη ν' ἀποδειχθεῖ — τὸ νὰ ζητάει μάλιστα κανεὶς ν' ἀποδείξει τὸ δόγμα προϋποθέτει φυσικὰ τὴν ἀμφιβολία στὴν ἀλήθεια του, πρᾶμα πού ἀναρεῖ τὴν ἔννοια τοῦ δόγματος. Τὸ δόγμα δὲν ἀποδειχεται, μόνο πιστεύεται. Ἡ ἐπιστήμη πάλι, ἡ γνώση, πού δὲν μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ παρὰ στὴν παρατήρηση τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου κι ἀπὸ τὴν ἐμπειρία νὰ βγάλει συμπεράσματα, δὲν μπορεῖ φυσικὰ νὰ ἐπηρεασθεῖ ἀπ' τὶς δογματικὲς ἀλήθειες. Ἐπιστήμη σὰν κ' ἐκείνη πού φαντάζονται οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες, ἐπιστήμη δηλ. πού ἔχει σκοπὸ νὰ ἀποδείξει σώνει καὶ καλά «τὰ διὰ πίστεως παρελημμένα», τέτοια ἐπιστήμη δὲν ἔχει γιὰ μᾶς καμμιά ἀξία. Ἐμεῖς θέλουμε τὴν ἐπιστήμη ἐλεύθερη ἀπ' τοὺς περιορισμοὺς αὐτοὺς τοὺς δογματικούς, ἡ δική μας ἡ ἐπιστήμη θὰ τὰ παραδεχθεῖ γιὰ **προβλήματα** καὶ κείνα ἀκόμα πού μᾶς παρουσιάζονται σὰ δόγματα, θὰ τὰ ἐξετάσει μὲ τὴ δική της μέθοδο καὶ θὰ τὰ παραδεχθεῖ μόνον ἂν πειστεῖ μὲ τὴ μέθοδό της γιὰ τὴν ἀλήθεια τους. Μὲ ἄλλες λέξεις ἂν δὲν πρέπει νὰ παρεξηγηθῶμε μιλόντας ἔτσι, ἂν δὲν πρέπει νὰ νομισθεῖ τυχὸν πὼς ἡ φιλελεύθερη ἐπιστήμη ἀρνεῖται τὸ **περιεχόμενο τῶν δογμάτων**, ὅμως πρέπει νὰ τονίσουμε καλὰ πὼς ἀρνεῖται τὸ δόγμα, τὴν ἔννοια τοῦ δόγματος, ἔννοια πού δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀμφιβολία καὶ τὴ συζήτηση γιὰ τὸ περιεχόμενο· ἐπομένως τὸ κάθε δόγμα θὰ τὸ θεωρήσουμε σὰν πρόβλημα καὶ θὰ ζητήσουμε μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο νὰ πειστοῦμε γιὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ περιεχομένου του· δὲν πηγαίνουμε βέβαια μὲ τὴν προκατάληψη πὼς δὲν εἶναι σωστὸ — αὐτὸ θὰ εἶπουν ἄλλο δόγμα σὰν κ' ἐκεῖνο πού ἐμεῖς ἀρνούμαστε· θὰ τὸ ἐξετάσουμε λοιπὸν τὸ περιεχόμενό του καὶ, ἂν τὸ παραδεχτοῦμε, θὰ τὸ παραδεχτοῦμε ὅχι βέβαια γιὰτὶ εἶναι δόγμα, μα γιὰτὶ ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια. Καὶ γιὰ νὰ μείνουμε στὸ παράδειγμα γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ὕπαρξης Θεοῦ· τὸ δόγμα μᾶς λέει «ὑπάρχει Θεός», τελείωσε — καὶ δὲ συζητεῖ γι' αὐτό, μόνο πιστέψετε στὸ Θεό. Ἡ φιλελεύθερη ἐπιστήμη δὲ λέει βέβαια «δὲν ὑπάρχει Θεός», δὲν πρέπει ἐπομένως νὰ νομίσει κανεὶς πὼς φιλελεύτερος — ἄθεος· μόνο λέει «γιὰ νὰ ἐξετάσουμε: ὑπάρχει Θεός;» — ἐφαρμόζει τὴ μέθοδό της καὶ μπορεῖ τὸ πρόβλημα αὐτὸ νὰ τὸ ἀπαντήσῃ μὲ ναι ἢ μὲ ὅχι. Ἡ διαφορά λοιπὸν τοῦ φιλελεύτερου ἐπιστήμονα ἀπ' τὸ θεολόγο δὲν εἶναι βέβαια πὼς ὁ πρῶτος ἀρνεῖται ὅ,τι λέει ὁ δεῦτερος,

μα πὼς ἐκεῖνος μὲν ἀμφιβάλλει, συζητεῖ καὶ ζητάει ἀπόδειξη τοῦ δόγματος, ἀναγνωρίζει ἐπομένως τὸ **δυνατὸ** τῆς παραδοχῆς ἢ τῆς ἀρνήσεώς του, ὁ θεολόγος ὅμως ἀρνεῖται τὴ συζήτηση καὶ δὲν ἀναγνωρίζει τὸ δυνατὸ τῆς ἀρνήσεώς του. Καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω γιὰ νὰ μὴ γεννηθεῖ καμμιά παρεξήγηση, ἕνας φιλελεύτερος **μπορεῖ** νὰ πιστεύει σὲ Θεό, μα δὲν εἶναι ἀναγκαστικῶς πιστός, μα οὔτε καὶ ἀναγκαστικῶς ἄθεος. Ἐνα πρᾶμα δὲν μπορεῖ, τὸ νὰ μὴν ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν δογμάτων, τὸ νὰ τὰ πιστεύει χωρὶς νὰ πειστεῖ γιὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ περιεχομένου τους.

Μὲ τὰ παραπάνου καθαρῶς, θαρρῶ, δλότελα ἡ στάση τοῦ φιλελεύτερου ἀπέναντι στὴ θρησκεία· θὰ εἶπουν πλάνη νὰ συγχύσει κανεὶς τὸ φιλελεύτερο μὲ τὸν ἄθεο. Κι ὅμως αὐτὸ δυστυχῶς γίνεται στὸν τόπο μας, κι ἀκόμα δυστυχέστερα ὅχι ἀπὸ πλάνη μα ἀπὸ κακοήθεια. Ὁ φιλελεύτερος δὲν πολεμᾷ εὐίρσο τὴ θρησκεία, γιὰτὶ ἄλλιως καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει· δὲν μποροῦν ὅλες οἱ καρδιὲς νὰ στερηθοῦν τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα· ἡ θρησκεία εἶναι ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας πρῶτα, κι αὐτὴν ὁ φιλελεύτερος δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀλλάξῃ. Μὰ καὶ πάλι, δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νᾶχει θρησκεία, οὔτε ὁ καθένας πού δὲν ἔχει θρησκεία εἶναι γι' αὐτὸ καὶ μόνον φιλελεύτερος στὸ σημεῖο πού ἀναπτύξαμε ἐδῶ. Ἐνα ὅμως εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνει ὁ φιλελεύτερος πιστός, ὅχι νὰ πιστέψῃ, μα νὰ **πειστεῖ** ἐπιστημονικὰ γιὰ τὴ θρησκεία του· κι αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάνει κάθε φιλελεύτερος, ἀδιάφορο ἂν εἶναι «ἐπιστήμονας» ἢ μπακάλης ἢ γεωργός. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἐρχόμαστε φυσικὰ σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς συντηρητικούς· γι' αὐτοὺς «ὁ λαὸς» πρέπει νᾶχει θρησκεία, πρέπει νὰ πιστεύει. Die Religion muss «dem Volk» erhalten werden, λέν οἱ γερμανοὶ συντηρητικοί· καὶ βέβαια «ὁ λαὸς»! Οἱ πλουτοκράτες — αὐτοὶ φυσικὰ μποροῦν νᾶχουν θρησκεία, μποροῦν καὶ νὰ μὴν ἔχουν, μα δὲν τὸ ἐξωτερικεύουν, μὴν τύχει καὶ τὸ πάρει γκάβο ὁ λαός. Γιὰ τὸν καημένο τὸ λαὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἐπιστήμη, γι' αὐτὸν πρέπει νὰ ὑπάρχει μόνο πίστη, πίστη μάλιστα πού τοῦ ἐπιβάλλεται ἀπὸ ὀρισμένη τάξη πού φοβᾶται τὴ συζήτηση, γιὰτὶ μπορεῖ μὲ τὴ συζήτηση νὰ γίνῃ κάπως προβληματικὴ ἡ θέση της — καὶ γι' αὐτὸ συνεργάζεται μὲ τὴν πλουτοκρατία πού κι αὐτὴ ἔχει λόγους νὰ φοβᾶται τὴ σάζητηση, γιὰτὶ ἡ συζήτηση χρειάζεται μὴ μὲ μὴ μὲ μορφωθῇ καὶ ἡ μορφωθῇ κάνει πῶς ἀνίκανο τὸν ἀνθρώπο· στὸ νὰ τὸν ἐκμεταλλεύονται ἐκεῖνοι πού τὸν ἐκμεταλλεύτηκαν ὡς σήμερα καὶ ἀνέβηκαν πατώντας ἀπάνω στὴν ἀμορφωσιά του.

Πὼς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι τὰ πράγματα στὸν τόπο μας, θὰ ἴδουμε στὸ ἄλλο ἄρθρο. **Α. ΤΡΑΝΟΣ**

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δευτέρα 26 Δεκέβρη—Κυριακή 8 Γεννάη.

ΤΟ ΕΚΑΘΙΚΟ ΚΟΛΠΟ. Ἐκεῖνος ὁ δυστυχισμένος μὰ καὶ πονηρὸς Γαλανός, πού μὲ τὴν Ἀνόρθωση ἔγινε μέγας καὶ τρανὸς γιὰ τὴ μιὰ φορὰ βγήκε βουλευτὴς σὲ δυὸ νομοὺς (καημένο Ρωμαϊκό!) καὶ τὴν ἄλλη τότε προτίμησε ὁ φιλελεύτερος Πρωθυπουργὸς γιὰ συνεργάτη του, σκέφτηκε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀπὸ τώρα θέση στὸ συνδυασμὸ τῆς Ἀττικῆς καὶ ρίχτηκε τοῦ Καθηγητῆ κ. Νικολαΐδη γιὰ τὸ λήψη νὰ μὴ βάλῃ γιὰ θεμέλιο τῆς φυσιολογίας τὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς Γένεσης. Γράφτηκε πὺς ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας διέταξε ἀνακρίσεις ἀπάνου στὴν καταγγελία τοῦ φιλελεύτερου Ἀνορθωτικοῦ δσο γιὰ τὸ Γαλανὸ δὲν τονὲ συνερίζομαστὲ καὶ δὲ χά-
νουμε τὰ λόγια μας, γιὰ τὸ τέλος πάντων τὴ δουλειὰ του κάνει ὁ ἄνθρωπος, ἂν καὶ βέβαια πρέπει νὰ ἔχει πολὺ μικρὴ ἰδέα γιὰ τὸ Βενιζέλο γιὰ νὰ ἐλπίζει ἀκόμα μιὰ φορὰ βουλευτικί. — μὰ τὸν Ὑπουργὸ πὺς ὑπόγραψε τέτοιο ἔγγραφο (ἂν πραγματικῶς τὸ ἔκανε) τί θὰ τὸν κάνετε, κ. Βενιζέλε;

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΚΟΜΜΑΤΑ. Σαλεύουν σιγά — σιγά, κάνουν δηλώσεις, ἐπικρίνουν τὴν πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου, ἐτοιμάζονται γιὰ τὶς ἐκλογὲς οἱ ξεπεσμένοι ἀρχηγοί. Μὲ ἀγανάχτηση μόνο τοὺς παρακολουθοῦμε. Δὲν εἴμαστε Βενιζελικοί, οὔτε κἂν ἱκανοποιημένοι ἀπ' τὸν κ. Βενιζέλο· μὰ θαρροῦμε πὺς εἶναι ντροπὴ νὰ τότε συγκρίνουμε μὲ τοὺς κυρίους αὐτούς. Ἄν ὁ Βενιζέλος ἔκανε καὶ αὐτὸς προσωπικὸ κόμμα, ὄχι κόμμα ἀρχῶν, ὅπως θέλαμε ἐμεῖς, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητο, γιὰ τὴ τὰ κόμματα ἀρχῶν δὲ γίνονται μονομιᾶς, μὰ χρειάζονται χρόνια καὶ δσο νὰ σκηματισθοῦν αὐτὰ δὲν ἔπρεπε βέβαια νὰ-
χουμε Πρωθυπουργὸ τὸν Κυριακούλη τὸ Μαυρομιχάλη. Ἄν ὁ Βενιζέλος πέρασε καὶ ἀνελεύτερα νομοθετήματα, ὅμως ἔχει τὴ δύναμη νὰ νοιώσῃ τί πᾶ νὰ πῆ φιλελεύτερος καὶ μπορεῖ ὅταν μὲ τὸν καιρὸ δημιουργηθῆ τὸ γνήσιο φιλελεύτερο Κόμμα ἀπὸ κάτω νὰ κρατήσῃ αὐτὸς τοὺς χαλινοὺς του καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ γνήσιο φιλελεύτερο πρόγραμμα· οἱ σημερινὲς ἀντιφάσεις του πρέπει βέβαια νὰ κατακριθοῦν ἀπὸ μᾶς τοὺς φιλελεύτερος πὺς στέκουμε ὄξω ἀπ' τὴν ἐνεργὸ πολιτικὴ, μὰ καὶ δικαιολογοῦνται γιὰ τὸ ὅσοι ἐβγαλαν τὸ Βενιζέλο δὲν εἶναι βέβαια ὄλοι φιλελεύτεροι, γιὰ τὴ μὲ ἄλλα λόγια ὁ Βενιζέλος εἶναι σήμερα ἀντιπρόσωπος τόσο μεγαλοαστῶν, δσο

μικροαστῶν καὶ ἐργατῶν, κ' ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ δισαρεστήσῃ κανέναν. Μὰ νὰ φωνάζει καὶ νὰ διαμαρτύρεται ξεδιάντροπα καὶ ὁ Θεοτόκης — ὁ ἄνθρωπος πὺς εἶταν ἀπὸ τὸ 1899 σχεδὸν ἀδιάκοπα παντοδύναμος; Μᾶς παρουσιάζει ἡ σήμερα πρόγραμμα, καὶ αὐτὸ βέβαια θὰ βρεθῆ σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τὸ ἀντίθετο ἀπὸ ὃ τι ἔκανε ὁ Βενιζέλος. Εἴμαστε μόνο περιεργοὶ νὰ ἰδοῦμε ἂν τὰ προγράμματα τῶν τριῶν κομμάτων δὲ θὰ συμφωνοῦν, γιὰ τὴ πιστεύουμε τοῦλάχιστο, πὺς, ἂν τὰ τρία προγράμματα συμφωνοῦν, θὰ κάνουν, ὅπως ἐπιβάλλεται σὲ τίμιους πολιτικούς, ἀφίνοντας στὴ μὲν πάντα προσωπικὲς φιλοδοξίες, ἕνα κόμμα μὲ ἕνα πρόγραμμα—γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου, πὺς φυσικὰ καὶ γι αὐτοὺς εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ προσωπικὲς φιλοδοξίες.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ. Μετρημένες καὶ σοδαρές οἱ δηλώσεις ἑνὸς ἀπ' τοὺς ἀξιωματικούς τῆς γαλλικῆς ἀποστολῆς στὴν «Ἀκρόπολη» τῆς 30 τοῦ Δεκεμβρη. Στὸ χαρτί θὰ μπορούσαμε νὰ σᾶς παρουσιάσομε καὶ 700 χιλιάδες στρατὸ, εἶπε ὁ ἀξιωματικός, μὰ ἕνα μικρὸ Κράτος ὡς τὴν Ἑλλάδα δὲν μπορεῖ οὔτε γιὰ λίγους μῆνες νὰ τότε συντηρήσῃ. Θελήσαμε, λέει, νὰ δώσομε στὴν Ἑλλάδα τόσο στρατὸ ὅσο μπορεῖ νὰ βαστάξῃ, μὰ ἔτσι ὀργανωμένον πὺς νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπ' τὸν ὑποθετικὸ στρατὸ πὺς, ἂν γίνῃ πόλεμος, γυμνὸς καὶ πεινασμένος οὔτε μιὰ νίκη δὲ θὰ μπορούσε νὰ κάνει. Αὐτὰ λέει ἡ γλώσσα τῆς εἰλικρίνειας, καὶ αὐτὴ θὰ εἶν' ἡ ἀπάντησὴ τοῦ λαοῦ σὲ ὅσους θελήσουν νὰ γαγγίζου γιὰ τὸν ἀφελισμὸ τοῦ ἔθνους.

ΓΚΡΙΝΙΕΣ. Στὴς ἐφημερίδες τῆς 31 τοῦ Δεκεμβρη δημοσιεύτηκε ἀνοικτὸ γράμμα τοῦ κ. Στᾶη στὸν κ. Θεοτόκη, τὸν πρῶτον ἀρχηγὸ του. Μᾶς φαίνεται λιγάκι περιεργὸ πὺς τόσο ἀργὰ ὁ κ. Στᾶης, αὐτὸς πὺς, καθὼς ὁμολογεῖ, δυὸ φορὲς ἐπέμεινε νὰ μὴν παραιτηθῆ ὁ ἀρχηγὸς του, ἐνοίωσε πὺς ἄνθρωπος μὲ ἀπογοήτεψη μόνο δὲν κάνει γιὰ Πρωθυπουργὸς, πὺς τόσο ἀργὰ μυρίστηκε ὅτι ὁ Θεοτόκης συντελοῦσε στὴν «ἐκλυσιαν πάσης ὑπηρεσίας», ὅτι παραγνώριζε τὴ διάκριση καθὲς ἐξουσίας, ὅτι παρέδωκε τὰ ἄγια τοῖς κυσὶ» (μὰ καὶ ὁ κ. Στᾶης δὲν εἶ-
τον Ὑπουργὸς ἐπὶ Θεοτόκη;). Γι' αὐτὸ, τὸ πρόσωπο τοῦ κ. Στᾶη δὲ μᾶς ἐμπνέει καμμιὰ ἐπι-
στοσύνη δσο νέο καὶ ἂν εἶν' τὸ κόμμα πὺς θὰ σκηματίσει — ἴσα ἴσα μάλιστα τὸ γράμμα του αὐτὸ εἶναι ὄχι πολὺ συστατικὸ γιὰ τὸ χαρακτήρα του, γιὰ τὴ

βέβαια ὁ καταδότης δὲν εἶναι τὸ συμπαθητικώτερο πρόσωπο μιᾶς συμμορίας.

ΔΗΜ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἶχε γραφεί τις τελευταῖες μέρες μὲ ἐπιμονὴ πῶς τάχα ὁ Πατρινὸς πολιτευτὴς πρόκειται νὰ ἰδρῦσει δικό του κόμμα, φεύγοντας ἀπ' τὸ Θεοτόκη καὶ γιὰ νὰ διαφύσει τὴν εἰδησιὴ αὐτὴ ὁ κ. Γούναρης ἔκανε μερικὲς ἐπίσημες κ' ἐνδιαφερούσες δηλώσεις, πού μαρτυροῦν πῶς μὲ πολὺ γερὸ μάτι βλέπει τὰ πράματα καὶ πῶς πρῶτος αὐτὸς ἀπ' τοὺς πολιτικούς μας βγαίνει νὰ διαλαλήσει μερικὲς ἀλήθειες, πού ὡς σήμερα ἀκουγότανε μὲ χαμόγελο ἢ μὲ περιφρόνηση. Τὰ κόμματα, εἶπε πολὺ σωστά ὁ κ. Γούναρης, δὲ δημιουργοῦνται μὲ τὸ νὰ ἀνακηρυχτεῖ ὁ Α ἢ ὁ Β ἀρχηγὸς καὶ νὰ τρέχει νὰ βρεῖ **πολιτευομένους** πού νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τέτοια κόμματα εἶναι κόμματα προσωπικά, πού γεννιοῦνται μόνον ὅταν τὰ πολιτικὰ ἔθνη τοῦ τόπου δὲν ἐπιτρέπουν τὴ γέννηση πραγματικῶν κομμάτων. Αὐτὸ ἐγινε ὡς τὰ τώρα στὸν τόπο μας, γιὰτὶ πραγματικῶς τὰ πολιτικὰ μας ἔθνη δὲ σήκωναν κόμματα ἀρχῶν· μὰ δὲ νομίζουμε πῶς γι' αὐτὸ εἶναι καὶ ἀνεύθυνα τὰ παλιὰ κόμματα ἢ θὰ εἶναι ἀνεύθυνος ὁ κ. Βενιζέλος ἂν δὲν φροντίσει νὰ μεταμορφώσει τὸ κόμμα του σὲ κόμμα ἀρχῶν. Μποροῦν νὰ παρουσιάζονται στὴν ἀρχὴ ὡς κόμματα προσωπικά, κὶ αὐτὸ μόνον ὅπου ἡ κατάστασις τοῦ τόπου ἢ ἐξαιρετικὴ τὸ ἀπαιτεῖ (ὅπως συνέβηκε μὲ τὸ Βενιζέλο — ὄχι ἔμως μὲ τὸ Μαυρομικῆλη), καὶ συγχρόνως νὰρχίσουν τὴ μορφωτικὴ ἐργασία, **ν' ἀρχίσουν τὸ χωρισμὸ τῶν τάξεων**, γιὰτὶ μόνον μὲ χωριστὲς τάξεις, πού κάθε μιὰ ἐπιδιώκει τὸ συμφέρο της, θὰ κανονιστοῦν οἱ πολιτικὲς ἀρχεῖς πού θὰ ἔχουν ὕστερα νὰ ἐφαρμόσουν οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς δυνατότερης τάξης, πού θὰ ἔχει νὰ διοικήσει τὸν τόπο. Ἀπὸ κάτω βέβαια γίνονται τὰ κόμματα — μὰ γι' αὐτὸ χρειάζονται ἄνθρωποι χωρὶς ὑπουργικὲς ἢ πρῶθυπουργικὲς φιλοδοξίες, ἄνθρωποι πού νὰ δείξουν τὸν ἀγῶνα τῶ συμφερόντων, τὴν αἰώνια πάλη μέσα στὴν κοινωνία, ἄνθρωποι πού νὰ ὀργανώσουν ὅσους ἔχουν κοινὰ συμφέροντα καὶ νὰ κανονίσουν τότε καὶ τὸ πρόγραμμα πού ἐξυπηρετεῖ καλύτερα τὰ συμφέροντα αὐτά. Μὰ ὁ κ. Γούναρης πού βλέπει τόσο καθάρια τὰ πράματα δὲν κουνήθηκε βγήκε ὡς τώρα βουλευτὴς χάρις σὲ προσωπικὲς συμπάθειες πού ἔχει μέσα στὴν Πάτρα. Καμμιά ὀργάνωσις δὲν ἔκανε, καμμιά προσπάθεια νὰ μορφώσει τὸ λαὸ, νὰ υποδοθῆσιν τὸ σχηματισμὸ ἑνὸς κόμματος ὡς κὶ αὐτὰ πού νειρεύεται. Ἀκόμα καὶ τις σοβαρὲς του αὐτὲς σκέψεις τις κλείνει μὲ συγχυσιμένους προεκλογικοὺς λόγους, ὅπου μιλάει γενικὰ ὡς «λαϊκὸς»

(Laie) γιὰ τις ἀνάγκες, τις ἰδέες, τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ, ὡς ἂν εἶναι ἕνα ἔχει ἑνιαίες ἀνάγκες, κλπ., ὡς ἂν εἶναι ἕνα τὸ συμφέρο τοῦ Νεγρεπόντη καὶ τὸ συμφέρο τοῦ γαλατᾶ καὶ τὸ συμφέρο τοῦ γεωργοῦ καὶ τὸ συμφέρο τοῦ ἐργάτη! Ἐμεῖς ἕνα βλέπουμε γιὰ τις ἐρχόμενες ἐκλογές — πῶς οἱ διάφορες τάξεις τοῦ λαοῦ πρέπει πρῶτα νὰ ψηφίσουν ἐκείνους τοὺς ἀνεξάρτητους ὑποψήφιους, πού ἔχουν πρόγραμμα σύμφωνον μὲ τὸ συμφέρο τους καὶ παρέχουν ἀρκετὲς ἐγγυήσεις πῶς θὰ τὸ ἐφαρμόσουν ὅσο μποροῦν καὶ, ὅπου τέτοιοι δὲν ὑπάρχουν, νὰ ψηφίσουν τὸ προτιμότερο ἀπ' τὰ προσωπικὰ κόμματα, τὸ Βενιζελικό. Ὅσο γιὰ τὸ Γούναρη, ἂς μᾶς πει γιὰ **ποιὰ τάξην** τοῦ λαοῦ ἐνδιαφέρεται, ἂς προσπαθήσει νὰ τὴν ὀργανώσει, γιὰ νὰρθεῖ τὴν ἄλλη ἐκλογὴ στὴ Βουλὴ ἀντιπρόσωπος τῆς τάξης αὐτῆς, μὲ πρόγραμμα τὸ πρόγραμμά της. Ἄν ἡ τάξην αὐτὴ εἶναι ἡ μικραστικὴ κ' ἡ ἐργατικὴ, πού μπορεῖ στὸν τόπο μας νὰ συνεργαστεῖ ἀξιόλογα μὲ τὴν πρώτη, ἔμεῖς τοῦ προσφέρουμε τὴ μικρὴν μας βοήθειαν κ' ἐλπίζουμε πῶς κὶ ἀπ' τὸν κ. Βενιζέλο θὰ ἔχει ὑποστήριξιν στὸν ἀληθινὰ ἀνορθωτικὸν αὐτὸν ἀγῶνα, πού βέβαια ἔπος κὶ ἀνεῖναι τὰ πράματα δὲν ἀμφισβάλουμε πῶς κὶ ὁ ἴδιος ὁ Βενιζέλος μόλις περάσουν οἱ ἐκλογές αὐτές, θὰ τὸν βάλει καὶ μόνος του μπροστά.

ΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ. Τὰ πράματα φαίνεται πᾶς πῶς μπηκαν σὲ κάπως ὁμαλὸ δρόμο. Μέσα στὴν Κρήτη κατωρθώθηκε ἡ συνεννόησις καὶ τῶν Βενιζελικῶν μὲ τοὺς ἐπαναστάτας (σύμφωνα βέβαια μὲ σύστασιν τῆς ἐλληνικῆς Κυβέρνησις), ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει πᾶς διχόνοια προσωπικὴ ἀνάμεσα στοὺς Κρητικούς καὶ ὥστε νὰ μὴ μένει πᾶς ἀμφιβολία πῶς τὴ διεύθυνσις τοῦ ζητήματος θὰ τὴν ἔχει μόνον ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις, πού δὲν ἀμφισβάλουμε πῶς θὰ τὸ χειριστεῖ ὅπως πρέπει. Ἔτσι πιστεύουμε πῶς σὲ λίγο θὰ ἔχομε ξεμπλέξει ἀπὸ τὴ μεριὰ αὐτὴ καὶ θὰ μπορέσουμε τέλος πάντων μακριὰ ἀπὸ ἐξωτερικὲς σκοτοῦρες ν' ἀποσπασθῶμε ἀποκλειστικὰ στὴν ἐσωτερικὴ ἀναμόρφωσις, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα στὴν πολιτικὴ μόρφωσιν τοῦ λαοῦ, στὴ δημιουργίαν κομμάτων ἀρχῶν, κομμάτων πού ν' ἀντιπροσωπεύει τὸ καθένα χωριστὲς κοινωνικὲς τάξεις.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ

Τῆ στιγμῇ πού τὸ Ὄμιον τοῦ φέρνει πλῆξιν, ὁ ἄνθρωπος ὁ σωστός ἐετάζει τὸν ἑαυτὸ του καὶ βάζει τὰ δυνατὰ του νὰ διορθωθῇ.

CHARLES MAURRAS